ПРОЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЕДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА САВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ, КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ САВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР, МІНІСТЭРСТВА КІНЕМАТАГРАФІІ БССР І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ КУЛЬТУРНА-АСВЕТНЫХ УСТАНОЎ ПРЫ САВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР.

№ 3 (757) | Субота, 14 студзеня 1950 года | Цана 50 кап.

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

Аб правядзенні выбараў у Вярхоўны Савет СССР

У сувязі са сканчэннем 10 лютага 1950 года паўнамоцтваў Вярхоўнага Савета СССР другога склікання, на падставе артыкула 54 Канстытуцыі СССР, які ўстанаўляе, што новыя выбары назначаюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР у тэрмін не больш двух месяцаў з дня сканчэння паўнамоцтваў Вярхоўнага Савета СССР, і ў адпаведнасці з артыкулам 72 „Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Савет СССР", які прадугледжвае, што дзень выбараў у Вярхоўны Савет СССР аб'яўляецца не пазней, чым за два месяцы да тэрміну выбараў, і што выбары праводзяцца ў нерабочы дзень, Прэзідыум Вярхоўнага Савета Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік пастанаўляе:

Назначыць выбары ў Вярхоўны Савет СССР на нядзелю 12 сакавіка 1950 года.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Н. ШВЕРНІК.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР А. ГОРКІН.

Масква, Крэмль. 9 студзеня 1950 г.

Выбары ў Вярхоўны Савет СССР

Сёння публікуецца Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР «Аб правядзенні выбараў у Вярхоўны Савет СССР». У поўнай адпаведнасці з Канстытуцыяй Савецкага Саюза гэтыя выбары праводзяцца праз чатыры гады з моманту апошніх выбараў у Вярхоўны Савет СССР. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР яны прызначаны на нядзелю 12 сакавіка 1950 года.

Прадстаячыя выбары ў Вярхоўны Савет СССР будуць праходзіць на аснове самай дэмакратычнай у свеце Сталінскай Канстытуцыі. Савецкі Саюз—краіна перамогшага сацыялізма. Пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна савецкі народ пабудаваў сацыялістычнае грамадства і цяпер упэўнена ідзе наперад, да камунізма. Савецкі грамадскі і дзяржаўны лад, які ўмацаваўся ў нашай краіне, даказаў сваю вялікую перавагу над капіталістычным ладам. У выніку перамогі сацыялізма ў нашай краіне разгарнуліся такія рухаючыя сілы, як маральна-палітычнае адзінства савецкага грамадства, дружба народаў СССР, савецкі патрыятызм.

Наша сацыялістычная Радзіма — краіна самай перадавой у свеце савецкай, сапраўды народнай дэмакратыі. У 1936 годзе ў дакладзе аб праекце Канстытуцыі Саюза ССР таварыш Сталін гаварыў: «Дэмакратыя ў капіталістычных краінах, дзе ёсць антаганістычныя класы, з'яўляецца ў канчатковым ліку дэмакратыяй для моцных, дэмакратыяй для маёмнай меншасці. Дэмакратыя ў СССР, наадварот, ёсць дэмакратыя для працоўных, г. зн. дэмакратыя для ўсіх».

Савецкі народ чатыры гады назад выбраў дэпутатаў Вярхоўнага Савета СССР другога склікання. Праведзеныя шляхам усеагульнага, роўнага і прамога галасавання з тайнай падачай галасоў выбары 10 лютага 1946 года азнаменаваліся перамогай блока камуністаў і беспартыйных.

Выбары ў Вярхоўны Савет СССР другога склікання праходзілі неўзабаве пасля пераможнага заканчэння Вялікай Айчыннай вайны. Аднадушным галасаваннем за кандыдатаў блока камуністаў і беспартыйных савецкі народ выказаў свой глыбокі давер і беззаветную адданасць партыі Леніна—Сталіна — арганізатару і натхніцелю ўсіх нашых перамог. Першым сваім дэпутатам у Вярхоўны Савет СССР наш народ выбраў вялікага правадыра і настаўніка таварыша Сталіна.

Напярэдадні мінулых выбараў у Вярхоўны Савет СССР Цэнтральны Камітэт ВКП(б) у сваім звароце да выбаршчыкаў заклікаў савецкі народ па-бальшэвіцку ўзяцца за аднаўленне і развіццё народнай гаспадаркі СССР, за далейшае ўмацаванне магутнасці нашай Радзімы. У гістарычнай прамове на сходзе выбаршчыкаў 9 лютага 1946 года таварыш Сталін паставіў задачу — у першай пасляваеннай пяцігодкі аднавіць даваенны ўзровень прамысловасці і сельскай гаспадаркі і затым перавысіць гэты ўзровень у больш або менш значных размерах. У сваёй прамове таварыш Сталін намеціў велічную праграму магутнага ўздыму народнай гаспадаркі СССР, праграму пабудовы камунізма ў нашай краіне.

Заклік партыі бальшавікоў, заклік вялікага Сталіна знайшоў гарачы водгук у сэрцах мільёнаў савецкіх людзей. Партыя Леніна—Сталіна ўзначаліла барацьбу савецкага народа за хутчэйшае аднаўленне і далейшае развіццё народнай гаспадаркі. Па ўсёй краіне разгарнулася ўсенароднае сацыялістычнае спаборніцтва за датэрміновае выкананне пяцігадовага плана, з новай сілай праявіліся творчая ініцыятыва савецкіх людзей, іх беззаветная любоў і адданасць сваёй сацыялістычнай Радзіме.

Прадстаячыя 12 сакавіка 1950 года выбары ў Вярхоўны Савет СССР будуць праводзіцца ў абстаноўцы, калі савецкі народ, кіруемы партыяй Леніна — Сталіна, дасягнуў новых поспехаў у сацыялістычным будаўніцтве, забяспечыў далейшы ўздым прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры Савецкага Саюза і датэрмінова завяршае выкананне пасляваеннай сталінскай пяцігодкі.

Падрыхтоўка і правядзенне самых выбараў у Вярхоўны Савет СССР будуць праходзіць ва ўмовах яшчэ больш узрослага даверу народных мас да бальшэвіцкай партыі — кіруючай і накіроўваючай сілы савецкага народа. Партыя Леніна — Сталіна на аснове паспяховага аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі нашай краіны ў пасляваенны перыяд забяспечыла далейшы ўздым матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця рабочых, сялян, інтэлігенцыі і ўпэўнена вядзе савецкі народ да дасягнення вялікай мэты — пабудовы камуністычнага грамадства.

З вялікай патрыятычнай гордасцю савецкія людзі аглядаюць шлях, пройдзены нашай краінай за чатыры гады, што прайшлі з часу мінулых выбараў у Вярхоўны Савет СССР. За гэтыя гады наша прамысловасць дабілася выдатных перамог—яе валавая прадукцыя павялічвалася штогод на 20 і больш процантаў. Аб'ём прадукцыі ўсёй прамысловасці СССР у 1949 годзе перавысіў вытворчасць даваеннага 1940 года больш чым на 40 процантаў, а ўзровень вытворчасці ў чацвёртым квартале 1949 года быў вышэй даваеннага больш чым на 50 процантаў.

У выніку велізарнай дапамогі партыі і ўрада і дзякуючы самаадданай працы калгаснага сялянства няўхільна ідзе ўгару сельская гаспадарка. У нашай краіне ўжо вырашана збожжавая праблема. Ураджайнасць і валавыя зборы збожжавых і асноўных тэхнічных культур перавысілі даваенны ўзровень. Сур'ёзныя поспехі дасягнуты ў развіцці жывёлагадоўлі. Савецкае сялянства паспяхова ажыццяўляе сталінскі план пераўтварэння прыроды.

Вялікія поспехі краіны сацыялізма радуюць працоўных усяго свету і натхняюць іх на барацьбу за справу дэмакратыі і сацыялізма. Па прыкладу Савецкага Саюза, пры яго брацкай дапамозе, на шлях сацыялістычнага будаўніцтва сталі працоўныя краін народнай дэмакратыі Еўропы і Азіі, якія дабіліся сур'ёзных поспехаў у сваім палітычным, гаспадарчым і культурным развіцці. Савецкі Саюз — надзея і аплот міру ва ўсім свеце. Вакол Савецкага Саюза згуртоўваецца ўсё перадавое і прагрэсіўнае чалавецтва ў барацьбе за мір, дэмакратыю і сацыялізм, супраць паліпальшчыкаў вайны.

Мільёны простых людзей ва ўсім свеце бачаць, што толькі сацыялізм адкрывае шлях працоўным да шчасця і прагрэсу. Яны бачаць, што ў ЗША, Англіі і іншых краінах капітала няўмольна нарастае эканамічны крызіс, катастрафічна падае жыццёвы ўзровень працоўных, з кожным днём расце армія беспрацоўных і паўбеспрацоўных. Працоўныя капіталістычных краін пазбаўлены элементарных чалавечых правоў.

Лагеру капіталізма супрацьстаіць магутны лагер сацыялізма, які ўзначальваецца Савецкім Саюзам. Сацыялістычная Радзіма прадаставіла савецкім людзям свабоднае, шчаслівае, заможнае і культурнае жыццё, поўнае радаснай працы і творчага натхнення. Насустрач прадстаячым выбарам у Вярхоўны Савет СССР савецкі народ прыходзіць цесна згуртаваным вакол партыі бальшэвікоў, вакол геніяльнага правадыра і настаўніка таварыша Сталіна.

Задача партыйных арганізацый у падрыхтоўцы і правядзенні выбараў заключаецца ў тым, каб умелай арганізацыйнай і агітацыйна-прапагандысцкай работай яшчэ больш умацаваць сувязь з масамі працоўных. Партыйныя арганізацыі павінны забяспечыць новы магутны ўздым палітычнай і працоўнай актыўнасці працоўных, накіраваўшы гэтую актыўнасць на датэрміновае выкананне пасляваеннай сталінскай пяцігодкі, на ажыццяўленне вялікіх задач, пастаўленых таварышам Сталіным у яго гістарычнай прамове 9 лютага 1946 года.

Выбары ў Вярхоўны Савет СССР савецкія людзі сустрэнуць як вялікае ўсенароднае свята, азнамянуюць падрыхтоўку да выбараў новымі подзвігамі на карысць сацыялістычнай Радзімы. Пад кіраўніцтвам бальшэвіцкай партыі, пад правадзіцельствам вялікага Сталіна наш народ згуртаванымі радамі ідзе па слаўнаму шляху камунізма.

(Перадавы артыкул «Праўды» ад 10 студзеня 1950 года).

УКАЗ

Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

Аб зацвярджэнні „Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Савет СССР"

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік пастанаўляе:

Зацвердзіць „Палажэнне аб выбарах у Вярхоўны Савет СССР".

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Н. ШВЕРНІК.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР А. ГОРКІН.

Масква, Крэмль. 9 студзеня 1950 .

ПАЛАЖЭННЕ

аб выбарах у Вярхоўны Савет СССР

Раздзел I.

Выбарчая сістэма

Артыкул 1. На падставе артыкула 134 Канстытуцыі СССР выбары дэпутатаў у Вярхоўны Савет СССР праводзяцца выбаршчыкамі на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 2. На падставе артыкула 135 Канстытуцыі СССР выбары дэпутатаў з'яўляюцца ўсеагульнымі: усе грамадзяне СССР, якія дасягнулі 18 год, незалежна ад расавай і нацыянальнай прыналежнасці, полу, веравызнання, адукацыйнага цэнза, аселасці, сацыяльнага паходжання, маёмаснага становішча і мінулай дзейнасці, маюць права ўдзельнічаць у выбарах дэпутатаў у Вярхоўны Савет СССР, за выключэннем страціўшых розум і асоб, асуджаных судом з пазбаўленнем выбарчых правоў.

Артыкул 3. Дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР можа быць выбраны кожны грамадзянін СССР, які дасягнуў 23 год, незалежна ад расавай і нацыянальнай прыналежнасці, полу, веравызнання, адукацыйнага цэнза, аселасці, сацыяльнага паходжання, маёмаснага становішча і мінулай дзейнасці.

Артыкул 4. На падставе артыкула 136 Канстытуцыі СССР выбары дэпутатаў з'яўляюцца роўнымі: кожны грамадзянін мае адзін голас: усе грамадзяне ўдзельнічаюць у выбарах у Вярхоўны Савет СССР на роўных падставах.

Артыкул 5. На падставе артыкула 137 Канстытуцыі СССР жанчыны ўдзельнічаюць у выбарах і могуць быць выбранымі ў Вярхоўны Савет СССР на роўных правах з мужчынамі.

Артыкул 6. На падставе артыкула 138 Канстытуцыі СССР грамадзяне, якія знаходзяцца ў радах Узброеных Сіл СССР, карыстаюцца правам выбіраць і быць выбранымі ў Вярхоўны Савет СССР нароўні з усімі грамадзянамі.

Артыкул 7. На падставе артыкула 139 Канстытуцыі СССР выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: выбранне дэпутатаў у Вярхоўны Савет СССР праводзіцца грамадзянамі непасрэдна шляхам прамых выбараў.

Артыкул 8. На падставе артыкула 140 Канстытуцыі СССР галасаванне пры выбарах дэпутатаў у Вярхоўны Савет СССР з'яўляецца тайным.

Артыкул 9. Асобы, якія пражываюць на тэрыторыі СССР і не з'яўляюцца грамадзянамі СССР, а знаходзяцца ў грамадзянстве або падданстве замежных дзяржаў, не маюць права прымаць удзел у выбарах і быць выбранымі ў Вярхоўны Савет СССР.

Артыкул 10. На падставе артыкула 141 Канстытуцыі СССР кандыдаты пры выбарах у Вярхоўны Савет СССР выстаўляюцца па выбарчых акругах.

Артыкул 11. Выдаткі, звязаныя з правядзеннем выбараў у Вярхоўны Савет СССР, вытвараюцца за кошт дзяржавы.

Раздзел II.

Спісы выбаршчыкаў

Артыкул 12. У спісы выбаршчыкаў уключаюцца ўсе грамадзяне, якія маюць выбарчае права і пражываюць (пастаянна або часова) к моманту складання спісаў на тэрыторыі дадзенага Савета, якія дасягнулі да дня выбараў 18 год.

Артыкул 13. Ніхто з выбаршчыкаў не можа быць унесены больш, чым у адзін спіс выбаршчыкаў.

Артыкул 14. Не ўносяцца ў спісы выбаршчыкаў асобы, пазбаўленыя выбарчых правоў па суду на працягу ўсяго ўстаноўленага ў судовым прыгаворы тэрміну пазбаўлення выбарчых правоў, а таксама асобы, прызнаныя ва ўстаноўленым законам парадку страціўшымі розум.

Артыкул 15. Спісы выбаршчыкаў складаюцца ў гарадах выканаўчымі камітэтамі гарадскіх Саветаў дэпутатаў працоўных, у гарадах з раённым дзяленнем — выканаўчымі камітэтамі раённых Саветаў, у пасёлках—выканаўчымі камітэтамі пасялковых Саветаў, у сельскіх мясцовасцях — выканаўчымі камітэтамі сельскіх (станіцы, вёскі, хутара, кішлака, аула) або валасных Саветаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 16. Спісы выбаршчыкаў, якія знаходзяцца ў воінскіх часцях і вайсковых злучэннях, складаюцца за подпісам камандзіра. Усе іншыя ваеннаслужачыя ўносяцца ў спісы выбаршчыкаў па месцу жыхарства адпаведнымі выканаўчымі камітэтамі Саветаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 17. Спісы выбаршчыкаў складаюцца па кожнаму выбарчаму ўчастку па форме, зацверджанай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР, у алфавітным парадку з указаннем прозвішча, імені, імя па бацьку, узросту і месцажыхарства выбаршчыка і падпісваюцца старшынёй і сакратаром выканаўчага камітэта Савета дэпутатаў працоўных.

Артыкул 18. За 30 дзён да выбараў выканаўчы камітэт Савета дэпутатаў працоўных вывешвае спісы выбаршчыкаў для ўсеагульнага агляду або забяспечвае выбаршчыкам магчымасць азнаямлення з гэтымі спісамі ў памяшканні Савета або выбарчага ўчастка.

Артыкул 19. Арыгінал спісаў выбаршчыкаў захоўваецца адпаведна ў выканаўчым камітэце Савета дэпутатаў працоўных і ў воінскай часці або ў вайсковым злучэнні.

Артыкул 20. Пры перамене выбаршчыкам месца свайго прабывання ў тэрмін паміж апублікаваннем спіса выбаршчыкаў і днём выбараў адпаведны выканаўчы камітэт Савета дэпутатаў працоўных выдае яму па форме, устаноўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР, «Пасведчанне на права галасавання» і адзначае ў спісу выбаршчыкаў — «выбыў»; у пункце новага месцажыхарства (пастаяннага або часовага) выбаршчык уносіцца ў спіс выбаршчыкаў па прад'яўленню «Пасведчання на права галасавання», а таксама пасведчання асобы.

Артыкул 21. Заявы аб няправільнасці ў спісу выбаршчыкаў (неўключэнне ў спіс, выключэнне са спісу, скажэнне прозвішча, імені, імя па бацьку, няправільнае ўключэнне ў спіс асоб, пазбаўленых выбарчых правоў) падаюцца ў выканаўчы камітэт Савета дэпутатаў працоўных, што апублікаваў спісы, які абавязаны не пазней, чым у 3-дзённы тэрмін, разгледзець кожную заяву аб няправільнасці ў спісу выбаршчыкаў.

Артыкул 22. Пасля разгляду заявы аб няправільнасці ў спісу выбаршчыкаў выканаўчы камітэт Савета дэпутатаў працоўных абавязаны або ўнесці неабходныя выпраўленні ў спіс выбаршчыкаў, або выдаць заяўніку пісьмовую даведку аб матывах адхілення яго заявы.

Артыкул 23. У выпадку нязгоды з рашэннем выканаўчага камітэта Савета дэпутатаў працоўных па пытанню аб няправільнасці ў спісу выбаршчыкаў заяўнік можа падаць скаргу ў Народны суд, які не пазней, чым у 3-дзённы тэрмін, абавязаны у адкрытым судовым пасяджэнні, з выклікам заяўніка і прадстаўніка выканаўчага камітэта Савета, разгледзець гэтую скаргу і сваё рашэнне неадкладна паведаміць як заяўніку, так і выканаўчаму камітэту Савета. Рашэнне Народнага суда канчатковае.

Раздзел III.

Выбарчыя акругі па выбарах у Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей

Артыкул 24. На падставе артыкула 34 Канстытуцыі СССР Савет Саюза выбіраецца грамадзянамі СССР па выбарчых акругах, якія ўтвараюцца па норме: 300 тысяч насельніцтва — на акругу. Ад кожнай выбарчай акругі па выбарах у Савет Саюза выбіраецца адзін дэпутат.

Артыкул 25. На падставе артыкула 35 Канстытуцыі СССР Савет Нацыянальнасцей выбіраецца грамадзянамі СССР па саюзных і аўтаномных рэспубліках, аўтаномных абласцях і нацыянальных акругах.

Выбарчыя акругі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей утвараюцца па норме 25 акруг у кожнай саюзнай рэспубліцы, 11 акруг у кожнай аўтаномнай рэспубліцы, 5 акруг у кожнай аўтаномнай вобласці і адна выбарчая акруга ў кожнай нацыянальнай акрузе. Ад кожнай выбарчай акругі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей выбіраецца адзін дэпутат.

Артыкул 26. Утварэнне выбарчых акруг па выбарах у Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей праводзіцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР.

Спіс выбарчых акруг па выбарах у Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей апублікоўваецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР не пазней, чым за 2 месяцы да дня выбараў.

Раздзел IV.

Выбарчыя ўчасткі

Артыкул 27. Для прыёму выбарчых бюлетэняў і падліку галасоў тэрыторыя гарадоў і раёнаў, якія ўваходзяць у выбарчыя акругі, дзеліцца на выбарчыя ўчасткі, агульныя для выбараў у Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей.

Артыкул 28. Утварэнне выбарчых участкаў праводзіцца ў гарадах—выканаўчымі камітэтамі гарадскіх Саветаў дэпутатаў працоўных; у гарадах з раённым дзяленнем—выканаўчымі камітэтамі раённых Саветаў дэпутатаў працоўных; у сельскіх мясцовасцях — выканаўчымі камітэтамі раённых і павятовых Саветаў дэпутатаў працоўных.

Утварэнне выбарчых участкаў праводзіцца не пазней, чым за 45 дзён да выбараў.

Артыкул 29. У гарадах, пасёлках, а таксама ў сёлах і на тэрыторыі сельсаветаў, якія налічваюць больш 2 тысяч чалавек насельніцтва, выбарчыя ўчасткі ўтвараюцца з разліку—адзін выбарчы ўчастак на 1.500—3.000 чалавек насельніцтва.

Артыкул 30. Тэрыторыя сельсавета, якая налічвае не больш 2 тысяч чалавек насельніцтва, складае, як правіла, адзін выбарчы ўчастак; у кожнай станіцы, вёсцы, кішлаку, ауле, якія налічваюць ад 500, але не больш 2.000 чалавек насельніцтва, утвараецца асобны выбарчы ўчастак. У паселішчах або ў групе паселішчаў, якія налічваюць менш 500, але не ніжэй 300 чалавек насельніцтва, у тых выпадках, калі адлегласць ад такіх паселішчаў да цэнтра выбарчага ўчастка перавышае 10 кіламетраў, могуць быць утвораны асобныя выбарчыя ўчасткі.

Артыкул 31. У аддаленых паўночных і ўсходніх раёнах, дзе пераважаюць дробныя паселішчы, дапускаецца ўтварэнне выбарчых участкаў з лікам насельніцтва не менш 100 чалавек.

У нацыянальных акругах Поўначы, а таксама ў горных і вандроўных раёнах могуць быць утвораны выбарчыя ўчасткі з насельніцтвам менш 100 чалавек, аднак не ніжэй 50 чалавек.

Артыкул 32. Воінскія часці і вайсковыя злучэнні складаюць асобныя выбарчыя ўчасткі з лікам не менш 50 і не больш 3.000 выбаршчыкаў, якія ўваходзяць у выбарчую акругу па месцу знаходжання часці або вайсковага злучэння.

Артыкул 33. На суднах, з лікам выбаршчыкаў не менш 25, якія знаходзяцца ў плаванні ў дзень выбараў, могуць быць утвораны асобныя выбарчыя ўчасткі, якія ўваходзяць у выбарчыя акругі па месцу прыпіскі судна.

Артыкул 34. Пры бальніцах, радзільных дамах, санаторыях, дамах інвалідаў, з лікам выбаршчыкаў не менш 50, утвараюцца асобныя выбарчыя ўчасткі.

У бальніцах з некалькімі карпусамі могуць быць утвораны выбарчыя ўчасткі пры асобных карпусах пры наяўнасці ў кожным з іх не менш 50 выбаршчыкаў.

Артыкул 35. У пасажырскіх паяздах дальняга следавання, якія знаходзяцца ў дзень выбараў у дарозе, утвараюцца выбарчыя ўчасткі для прыёму бюлетэняў ад выбаршчыкаў, якія маюць **«Пасведчанні на права галасавання».**

Раздзел V.

Выбарчыя камісіі

Артыкул 36. Цэнтральная выбарчая камісія па выбарах у Вярхоўны Савет СССР складаецца з прадстаўнікоў ад прафесіянальных арганізацый рабочых і служачых, кааператыўных арганізацый, камуністычных партыйных арганізацый, арганізацый моладзі, ад культурных, тэхнічных і навуковых таварystваў і іншых грамадскіх арганізацый і таварystваў працоўных, зарэгістраваных ва ўстаноўленым законам парадку, а таксама ад сходаў рабочых і служачых па прадпрыемствах і ўстановах, ваеннаслужачых па воінскіх часцях, сходаў сялян па калгасах, сёлах і валасцях, рабочых і служачых саўгасаў — па саўгасах.

Артыкул 37. Цэнтральная выбарчая камісія ўтвараецца ў складзе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 24 членаў і зацвярджаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР не пазней, чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 38. Цэнтральная выбарчая камісія:

а) наглядае на ўсёй тэрыторыі СССР за няўхільным выкананнем у ходзе выбараў «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Савет СССР»;

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні выбарчых камісій і выносіць па скаргах канчатковыя рашэнні;

в) устанаўляе ўзоры выбарчых скрынак, форму і колер выбарчых бюлетэняў, форму пратакола Акруговай выбарчай камісіі аб рэгістрацыі кандыдатаў, форму пратаколаў па падліку галасоў, форму пасведчанняў аб выбранні, узоры пячатак выбарчых камісій;

г) рэгіструе выбраных дэпутатаў у Вярхоўны Савет СССР;

д) здае мандатным камісіям Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей справаводства па выбарах.

Артыкул 39. У кожнай саюзнай і аўтаномнай рэспубліцы, аўтаномнай вобласці і нацыянальнай акрузе ўтвараюцца Выбарчыя камісіі саюзнай і аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці і нацыянальнай акругі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей.

Артыкул 40. Выбарчыя камісіі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей складаюцца з прадстаўнікоў ад прафесіянальных арганізацый рабочых і служачых, кааператыўных арганізацый, камуністычных партыйных арганізацый, арганізацый моладзі, ад культурных, тэхнічных і навуковых таварystваў і іншых грамадскіх арганізацый і таварystваў працоўных, зарэгістраваных ва ўстаноўленым законам парадку, а таксама ад сходаў рабочых і служачых па прадпрыемствах і ўстановах, ваеннаслужачых па воінскіх часцях, сходаў сялян па калгасах, сёлах і валасцях, рабочых і служачых саўгасаў—па саўгасах.

Артыкул 41. Выбарчыя камісіі саюзнай і аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці і нацыянальнай акругі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей утвараюцца ў складзе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 10—16 членаў і зацвярджаюцца Прэзідыумамі Вярхоўных Саветаў саюзных і аўтаномных рэспублік і выканаўчымі камітэтамі Саветаў дэпутатаў працоўных аўтаномных абласцей і нацыянальных акруг не пазней, чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 42. Выбарчая камісія саюзнай, аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці і нацыянальнай акругі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей:

а) на[illegible] на тэрыторыі рэспублікі, аўтаномнай вобласці, нацыянальнай акругі за няўхільным выкананнем у ходзе выбараў у Савет Нацыянальнасцей «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Савет СССР»;

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні выбарчых камісій па выбарах у Савет Нацыянальнасцей.

Артыкул 43. У кожнай акрузе па выбарах у Савет Саюза ўтвараецца Акруговая па выбарах у Савет Саюза выбарчая камісія.

(Працяг на 2 стар.).

ПАЛАЖЭННЕ
аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР

(Заканчэнне).

Артыкул 44. Акруговыя па выбарах у Совет Саюза выбарчыя камісіі складаюцца з прадстаўнікоў ад прафесіянальных арганізацый рабочых і служачых, кааператыўных арганізацый, комуністычных партыйных арганізацый, арганізацый моладзі, ад культурных, тэхнічных і навуковых таварыстваў і іншых грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, зарэгістраваных ва ўстаноўленым законам парадку, а таксама ад сходаў рабочых і служачых па прадпрыемствах і ўстановах, ваеннаслужачых па воінскіх часцях, сходаў сялян па калгасах, сёлах і валасцях, рабочых і служачых соўгасаў — па соўгасах.

Артыкул 45. Акруговыя па выбарах у Совет Саюза выбарчыя камісіі ўтвараюцца ў складзе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 8 членаў і зацвярджаюцца: у рэспубліках, якія маюць краявое або абласное дзяленне,—выканаўчымі камітэтамі краявых і абласных Советаў дэпутатаў працоўных, а ў рэспубліках, якія не маюць абласнога або краявога дзялення,—Прэзідыумамі Вярхоўных Советаў рэспублік не пазней, чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 46. Акруговая па выбарах у Совет Саюза выбарчая камісія:

а) назірае на тэрыторыі сваёй выбарчай акругі за няўхільным выкананнем у ходзе выбараў у Совет Саюза «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР»;

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні Участковых выбарчых камісій і выносіць па скаргах рашэнні;

в) назірае за своечасовым утварэннем выбарчых участкаў адпаведнымі выканаўчымі камітэтамі Советаў дэпутатаў працоўных;

г) назірае за своечасовым складаннем і давядзеннем да ўсеагульнага ведама спісаў выбаршчыкаў;

д) рэгіструе выстаўленых з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі СССР і «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» кандыдатаў у дэпутаты;

е) забяспечвае Участковыя выбарчыя камісіі выбарчымі бюлетэнямі па выбарах у Совет Саюза па ўстаноўленай форме;

ж) праводзіць падлік галасоў і ўстанаўляе вынікі выбараў па акрузе;

з) выдае выбранаму дэпутату пасведчанне аб выбранні;

і) прадстаўляе ў Цэнтральную выбарчую камісію справаводства па выбарах.

Артыкул 47. У кожнай акрузе па выбарах у Совет Нацыянальнасцей утвараецца Акруговая па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчая камісія.

Артыкул 48. Акруговыя па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчыя камісіі складаюцца з прадстаўнікоў ад прафесіянальных арганізацый рабочых і служачых, кааператыўных арганізацый, комуністычных партыйных арганізацый, арганізацый моладзі, ад культурных, тэхнічных і навуковых таварыстваў і іншых грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, якія зарэгістраваны ва ўстаноўленым законам парадку, а таксама ад сходаў рабочых і служачых па прадпрыемствах і ўстановах, ваеннаслужачых па воінскіх часцях, сходаў сялян па калгасах, сёлах і валасцях, рабочых і служачых соўгасаў—па соўгасах.

Артыкул 49. Акруговыя па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчыя камісіі ўтвараюцца ў складзе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 8 членаў і зацвярджаюцца Прэзідыумамі Вярхоўных Советаў саюзных і аўтаномных рэспублік і выканаўчымі камітэтамі Советаў дэпутатаў працоўных аўтаномных абласцей і нацыянальных акруг не пазней чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 50. Акруговая па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчая камісія:

а) назірае на тэрыторыі сваёй выбарчай акругі за няўхільным выкананнем у ходзе выбараў у Совет Нацыянальнасцей «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР»;

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні Участковых выбарчых камісій і выносіць па скаргах рашэнні;

в) назірае за своечасовым утварэннем выбарчых участкаў адпаведнымі выканаўчымі камітэтамі Советаў дэпутатаў працоўных;

г) назірае за своечасовым складаннем і давядзеннем да ўсеагульнага ведама спісаў выбаршчыкаў;

д) рэгіструе выстаўленых з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі СССР і «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» кандыдатаў у дэпутаты;

е) забяспечвае Участковыя выбарчыя камісіі выбарчымі бюлетэнямі па выбарах у Совет Нацыянальнасцей па ўстаноўленай форме;

ж) праводзіць падлік галасоў і ўстанаўляе вынікі выбараў па акрузе;

з) выдае выбранаму дэпутату пасведчанне аб выбранні;

і) прадстаўляе справаводства па выбарах адпаведна ў Выбарчую камісію па выбарах у Совет Нацыянальнасцей саюзнай і аўтаномнай рэспублікі або ў Выбарчую камісію па выбарах у Совет Нацыянальнасцей аўтаномнай вобласці або нацыянальнай акругі.

Артыкул 51. У кожным выбарчым участку ўтвараецца Участковая выбарчая камісія агульная па выбарах у Совет Саюза і Совет Нацыянальнасцей.

Участковыя выбарчыя камісіі складаюцца з прадстаўнікоў ад прафесіянальных арганізацый рабочых і служачых, кааператыўных арганізацый, комуністычных партыйных арганізацый, арганізацый моладзі, ад культурных, тэхнічных і навуковых таварыстваў і іншых грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, зарэгістраваных ва ўстаноўленым законам парадку, а таксама ад сходаў рабочых і служачых па прадпрыемствах і ўстановах, ваеннаслужачых па воінскіх часцях, сходаў сялян па калгасах, сёлах і валасцях, рабочых і служачых соўгасаў—па соўгасах.

Артыкул 52. Участковыя выбарчыя камісіі ўтвараюцца ў складзе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 4—8 членаў, а ў выбарчых участках, якія налічваюць менш 300 чалавек насельніцтва, у складзе старшыні, сакратара і 1—3 членаў і зацвярджаюцца—у гарадах выканаўчымі камітэтамі гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных; у гарадах з раённым дзяленнем—выканаўчымі камітэтамі раённых Советаў, у сельскіх мясцовасцях—выканаўчымі камітэтамі раённых або павятовых Советаў не пазней, чым за 40 дзён да выбараў.

Артыкул 53. Участковая выбарчая камісія:

а) прымае заявы аб няправільнасцях у спісе выбаршчыкаў і ўносіць іх на разгляд выканаўчага камітэта Совета, які апублікаваў спіс;

б) праводзіць па выбарчаму ўчастку прыём выбарчых бюлетэняў;

в) праводзіць падлік галасоў па кожнаму кандыдату ў дэпутаты;

г) перадае справаводства па выбарах адпаведна ў Акруговую па выбарах у Совет Саюза і ў Акруговую па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчыя камісіі.

Артыкул 54. Паседжанні Цэнтральнай выбарчай камісіі, Выбарчых камісій па выбарах у Совет Нацыянальнасцей саюзных і аўтаномных рэспублік, аўтаномных абласцей і нацыянальных акруг, Акруговых па выбарах у Совет Саюза выбарчых камісій і Акруговых па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчых камісій, а таксама Участковых выбарчых камісій лічацца сапраўднымі, калі на іх удзельнічае больш палавіны агульнага складу камісій.

Артыкул 55. Усе пытанні ў выбарчых камісіях вырашаюцца простай большасцю галасоў; пры роўнасці галасоў — голас старшыні дае перавагу.

Артыкул 56. Цэнтральная выбарчая камісія, Выбарчыя камісіі па выбарах у Совет Нацыянальнасцей саюзных і аўтаномных рэспублік, аўтаномных абласцей і нацыянальных акруг, Акруговыя па выбарах у Совет Саюза выбарчыя камісіі, Акруговыя па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчыя камісіі і Участковыя выбарчыя камісіі маюць сваю пячатку па ўзору, устаноўленаму Цэнтральнай выбарчай камісіяй.

Раздзел VI.

Парадак выстаўлення кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР

Артыкул 57. На падставе артыкула 141 Канстытуцыі СССР кандыдаты ў дэпутаты выстаўляюцца па выбарчых акругах.

Права выстаўлення кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР забяспечваецца за грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных: комуністычнымі партыйнымі арганізацыямі, прафесіянальнымі саюзамі, кааператывамі, арганізацыямі моладзі і культурнымі таварыствамі.

Артыкул 58. Права выстаўлення кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР ажыццяўляюць як цэнтральныя органы грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, так і іх рэспубліканскія, краявыя, абласныя, павятовыя і раённыя органы, роўна як агульныя сходы рабочых і служачых па прадпрыемствах і ўстановах, ваеннаслужачых па воінскіх часцях, агульныя сходы сялян па калгасах, сёлах і валасцях, рабочых і служачых соўгасаў—па соўгасах.

Артыкул 59. Кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР можа галасавацца толькі ў адной акрузе.

Артыкул 60. Кандыдаты ў дэпутаты не могуць з'яўляцца членамі Акруговых па выбарах у Совет Саюза і ў Совет Нацыянальнасцей выбарчых камісій, а таксама Участковых выбарчых камісій той акругі, дзе яны выстаўлены кандыдатамі ў дэпутаты.

Артыкул 61. Грамадская арганізацыя або таварыства працоўных, якія выставілі кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР, абавязаны для рэгістрацыі кандыдата прадставіць у Акруговую выбарчую камісію наступныя дакументы:

а) пратакол сходу або паседжання, на якім быў выстаўлены кандыдат у дэпутаты, падпісаны членамі Прэзідыума, з указаннем іх месцажыхарства; у пратаколе павінны быць указаны: назва арганізацыі, якая выставіла кандыдата, месца, час і колькасць удзельнікаў сходу або паседжання, прозвішча, імя, імя па бацьку кандыдата ў дэпутаты, яго ўзрост, месцажыхарства, партыйнасць, заняткі;

б) заява кандыдата ў дэпутаты аб яго згодзе балатавацца па данай выбарчай акрузе ад выставіўшай яго арганізацыі.

Артыкул 62. Не пазней, чым за 30 дзён да выбараў, усе грамадскія арганізацыі або таварыствы працоўных, якія выставілі кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР, абавязаны зарэгістраваць кандыдатаў у дэпутаты адпаведна або ў Акруговай па выбарах у Совет Саюза выбарчай камісіі, або ў Акруговай па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчай камісіі.

Артыкул 63. Акруговыя па выбарах у Совет Саюза і па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчыя камісіі абавязаны зарэгістраваць усіх кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР, выстаўленых грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі СССР і «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР».

Артыкул 64. Прозвішча, імя, імя па бацьку, ўзрост, заняткі, партыйнасць кожнага зарэгістраванага кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР і назва грамадскай арганізацыі, якая выставіла кандыдата, апублікоўваюцца адпаведна Акруговай па выбарах у Совет Саюза выбарчай камісіяй і Акруговай па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчай камісіяй не пазней, чым за 25 дзён да выбараў.

Артыкул 65. Усе зарэгістраваныя кандыдаты ў дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР падлягаюць абавязковаму ўключэнню ў выбарчы бюлетэнь.

Артыкул 66. Адмаўленне Акруговай па выбарах у Совет Саюза выбарчай камісіі ў рэгістрацыі кандыдата ў дэпутаты можа быць абскарджана ў двухдзённы тэрмін у Цэнтральную выбарчую камісію, рашэнне якой з'яўляецца канчатковым.

Артыкул 67. Адмаўленне Акруговай па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчай камісіі ў рэгістрацыі кандыдата можа быць абскарджана ў двухдзённы тэрмін у Выбарчую камісію саюзнай, аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці, нацыянальнай акругі, а рашэнне апошняй — у Цэнтральную выбарчую камісію. Рашэнне Цэнтральнай выбарчай камісіі з'яўляецца канчатковым.

Артыкул 68. Акруговая па выбарах у Совет Саюза выбарчая камісія і Акруговая па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчая камісія абавязаны не пазней, чым за 15 дзён да выбараў у Вярхоўны Совет СССР, надрукаваць і разаслаць усім Участковым выбарчым камісіям выбарчыя бюлетэні.

Артыкул 69. Выбарчыя бюлетэні друкуюцца па форме, устаноўленай Цэнтральнай выбарчай камісіяй, на мовах насельніцтва адпаведнай выбарчай акругі ў колькасці, якая забяспечвае ўсіх выбаршчыкаў.

Артыкул 70. Кожнай арганізацыі, якая выставіла кандыдата, зарэгістраванага ў Акруговай выбарчай камісіі, а таксама як кожнаму грамадзяніну СССР забяспечваецца права беспрашкоднай агітацыі за гэтага кандыдата на сходах, у друку і іншымі спосабамі, згодна артыкула 125 Канстытуцыі СССР.

Раздзел VII.

Парадак галасавання

Артыкул 71. Выбары ў Вярхоўны Совет СССР праводзяцца на працягу аднаго дня—агульнага для ўсяго СССР.

Артыкул 72. Дзень выбараў у Вярхоўны Совет СССР устанаўліваецца Прэзідыумам Вярхоўнага Совета СССР не пазней, чым за два месяцы да тэрміну выбараў. Выбары праводзяцца ў нерабочы дзень.

Артыкул 73. Штодзённа на працягу апошніх 20 дзён перад выбарамі Участковая выбарчая камісія апублікоўвае або шырока апавяшчае выбаршчыкаў якім-небудзь іншым чынам аб дні выбараў і месцы выбараў.

Артыкул 74. Падача галасоў выбаршчыкамі праводзіцца ў дзень выбараў ад 6 гадзін раніцы да 12 гадзін ночы па мясцоваму часу.

Артыкул 75. У 6 гадзін раніцы ў дзень выбараў старшыня Участковай выбарчай камісіі ў прысутнасці яе членаў правярае выбарчыя скрынкі і наяўнасць складзенага па ўстаноўленай форме спіса выбаршчыкаў, пасля чаго закрывае і апячатвае скрынкі пячаткай камісіі і запрашае выбаршчыкаў прыступіць да падачы галасоў.

Артыкул 76. У памяшканні для выбараў выдзяляюцца асобныя пакоі, або абсталёўваюцца асобныя кабіны для запаўнення выбаршчыкамі выбарчых бюлетэняў. У гэтых пакоях, або кабінах у час запаўнення выбаршчыкамі выбарчых бюлетэняў забараняецца прысутнасць кагоб там ні было, у тым ліку і членаў выбарчай камісіі, апрача галасуючых.

Артыкул 77. Кожны выбаршчык галасуе асабіста, з'яўляючыся для гэтага ў памяшканне для галасавання. Падача галасоў выбаршчыкамі праводзіцца шляхам апускання ў выбарчую скрынку выбарчых бюлетэняў.

Артыкул 78. Выбаршчык, які з'явіўся ў выбарчае памяшканне, прад'яўляе сакратару або ўпаўнаважанаму на тое члену Участковай выбарчай камісіі або пашпарт, або калгасную кніжку, або прафсаюзны білет, або іншае пасведчанне асобы і пасля праверкі па спісу выбаршчыкаў і адзнакі ў спісе выбаршчыкаў атрымлівае выбарчыя бюлетэні ўстаноўленага ўзору.

Артыкул 79. Выбаршчык у пакоі, які адведзены для запаўнення выбарчых бюлетэняў, пакідае ў кожным выбарчым бюлетэні прозвішча таго кандыдата, за якога ён галасуе, выкрэсліваючы прозвішчы астатніх, затым выбаршчык накіроўваецца да выбарчай скрынкі і апускае ў яе выбарчыя бюлетэні.

Артыкул 80. Выбаршчыкі, якія не маюць магчымасці з прычыны непісьменнасці або якога-небудзь фізічнага недахопу самастойна запоўніць выбарчыя бюлетэні, маюць права запрасіць у пакой, дзе запаўняюцца выбарчыя бюлетэні, любога другога выбаршчыка для запаўнення выбарчых бюлетэняў.

Артыкул 81. Выбарчая агітацыя ў выбарчым памяшканні ў час падачы галасоў не дапускаецца.

Артыкул 82. Асоб, якія з'явіліся ў памяшканне для выбараў з «Пасведчаннем на права галасавання», згодна артыкула 20 гэтага «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР», Участковая выбарчая камісія заносіць у спіс выбаршчыкаў, які падпісваецца старшынёй і сакратаром Участковай выбарчай камісіі.

Артыкул 83. Адказнасць за парадак у памяшканні для выбараў нясе старшыня Участковай выбарчай камісіі, і яго распараджэнні для ўсіх прысутных абавязковы.

Артыкул 84. У дзень выбараў, у 12 гадзін ночы старшыня Участковай выбарчай камісіі аб'яўляе падачу галасоў закончанай, і камісія прыступае да ўскрыцця выбарчых скрынак.

Раздзел VIII.

Вызначэнне вынікаў выбараў

Артыкул 85. У памяшканні, дзе Участковая выбарчая камісія праводзіць падлік галасоў, пры падліку галасоў маюць права прысутнічаць спецыяльна на тое ўпаўнаважаныя прадстаўнікі грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, а таксама прадстаўнікі друку.

Артыкул 86. Участковая выбарчая камісія, ускрыўшы скрынкі, звярае лік наяўных бюлетэняў з лікам асоб, якія атрымалі бюлетэні па спісу выбаршчыкаў, і вынікі зверкі заносіць у пратакол.

Артыкул 87. Старшыня Участковай выбарчай камісіі абвяшчае ў прысутнасці ўсіх членаў Участковай выбарчай камісіі вынікі галасавання па кожнаму бюлетэню.

Артыкул 88. Прызнаюцца несапраўднымі бюлетэні, у якіх пры галасаванні пакінута больш аднаго кандыдата, а таксама бюлетэні не ўстаноўленага ўзору.

Артыкул 89. Пры ўзнікненні сумненняў у сапраўднасці выбарчага бюлетэня пытанне вырашаецца Участковай выбарчай камісіяй шляхам галасавання, што адзначаецца ў пратаколе.

Артыкул 90. Падлік галасоў, пададзеных за кожнага кандыдата ў дэпутаты, і запіс вынікаў галасавання вядзецца асобна па выбарах у Совет Саюза і асобна па выбарах у Совет Нацыянальнасцей.

Артыкул 91. Участковая выбарчая камісія складае па ўстаноўленай форме пратакол галасавання ў трох экземплярах, а Участковыя выбарчыя камісіі, размешчаныя на тэрыторыі аўтаномных рэспублік, аўтаномных абласцей і нацыянальных акруг—у чатырох экземплярах, якія падпісваюцца членамі Участковай выбарчай камісіі, у тым ліку абавязкова старшынёй і сакратаром.

Артыкул 92. У пратаколе галасавання Участковай выбарчай камісіі павінна быць указана:

а) час пачатку і сканчэння падачы галасоў;

б) агульны лік выбаршчыкаў, якія знаходзяцца ў спісе выбаршчыкаў;

в) лік выбаршчыкаў, якія атрымалі выбарчыя бюлетэні;

г) лік выбаршчыкаў, якія прынялі ўдзел у галасаванні, асобна па выбарах у Совет Саюза і асобна па выбарах у Совет Нацыянальнасцей;

д) лік бюлетэняў, прызнаных несапраўднымі, асобна па выбарах у Совет Саюза і асобна па выбарах у Совет Нацыянальнасцей;

е) лік бюлетэняў, у якіх выкраслены прозвішчы ўсіх кандыдатаў, асобна па выбарах у Совет Саюза і асобна па выбарах у Совет Нацыянальнасцей;

ж) вынікі падліку галасоў па кожнаму кандыдату;

з) кароткае ізлажэнне заяў і скаргаў, пададзеных ва Участковую выбарчую камісію, і прынятых Участковай выбарчай камісіяй рашэнні.

Артыкул 93. Пасля сканчэння падліку галасоў і складання пратакола старшыня Участковай выбарчай камісіі абвяшчае на паседжанні камісіі вынікі галасавання.

Артыкул 94. Адзін экземпляр пратакола галасавання, складзенага Участковай выбарчай камісіяй, накіроўваецца з нарочным на працягу 24 гадзін у Акруговую па выбарах у Совет Саюза выбарчую камісію; другі экземпляр пратакола галасавання, складзены Участковай выбарчай камісіяй, накіроўваецца з нарочным на працягу 24 гадзін у Акруговую па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчую камісію.

Артыкул 95. Усе выбарчыя бюлетэні (асобна сапраўдныя і асобна прызнаныя несапраўднымі) асобна па Совету Саюза і асобна па Совету Нацыянальнасцей павінны быць апячатаны пячаткай Участковай выбарчай камісіі і разам з апошнім экземплярам пратакола галасавання і пячаткай здаюцца старшынёй Участковай выбарчай камісіі на захоўванне: у гарадах—выканаўчым камітэтам гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных, а ў гарадах з раённым дзяленнем—выканаўчым камітэтам раённых Советаў; у сельскіх мясцовасцях—выканаўчым камітэтам раённых або павятовых Советаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 96. На выканаўчыя камітэты Советаў дэпутатаў працоўных ускладаецца абавязак захоўваць выбарчыя бюлетэні аж да ўказання Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР.

Артыкул 97. У памяшканні, дзе Акруговая выбарчая камісія праводзіць падлік галасоў, маюць права прысутнічаць пры падліку галасоў спецыяльна на тое ўпаўнаважаныя прадстаўнікі грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, а таксама прадстаўнікі друку.

Артыкул 98. Акруговая выбарчая камісія праводзіць падлік галасоў на падставе пратаколаў, прадстаўленых Участковымі выбарчымі камісіямі, і ўстанаўлівае колькасць галасоў, пададзеных за кожнага кандыдата ў дэпутаты.

Артыкул 99. Акруговая выбарчая камісія па выбарах у Совет Саюза і Акруговая камісія па выбарах у Совет Нацыянальнасцей ад саюзнай рэспублікі складаюць пратакол галасавання ў двух экземплярах, а Акруговая выбарчая камісія па выбарах у Совет Нацыянальнасцей ад аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці і нацыянальнай акругі складае пратакол галасавання ў трох экземплярах, якія падпісваюцца членамі Акруговай выбарчай камісіі, у тым ліку абавязкова старшынёй і сакратаром.

Артыкул 100. У пратаколе галасавання Акруговай выбарчай камісіі павінна быць указана:

а) лік Участковых выбарчых камісій па акрузе;

б) лік Участковых выбарчых камісій, якія прадставілі пратаколы галасавання;

в) агульны лік выбаршчыкаў па акрузе;

г) лік выбаршчыкаў, якія атрымалі выбарчыя бюлетэні;

д) лік выбаршчыкаў, якія прынялі ўдзел у галасаванні;

е) лік бюлетэняў, якія прызнаны несапраўднымі;

ж) лік бюлетэняў, у якіх выкраслены прозвішчы ўсіх кандыдатаў;

з) лік галасоў, пададзеных за кожнага кандыдата ў дэпутаты;

і) кароткае ізлажэнне заяў і скаргаў, пададзеных у Акруговую выбарчую камісію, і прынятых Акруговай выбарчай камісіяй рашэнняў.

Артыкул 101. Пасля падпісання пратакола старшыня Акруговай выбарчай камісіі на паседжанні камісіі абвяшчае вынікі выбараў.

Артыкул 102. Кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР, які атрымаў абсалютную большасць галасоў, г. зн. больш палавіны ўсіх галасоў, пададзеных па акрузе і прызнаных сапраўднымі, лічыцца выбраным.

Артыкул 103. Старшыня Акруговай выбарчай камісіі выдае выбранаму кандыдату ў дэпутаты пасведчанне аб выбранні яго дэпутатам Вярхоўнага Совета СССР.

Артыкул 104. Не пазней 24 гадзін пасля сканчэння падліку галасоў старшыня Акруговай па выбарах у Совет Саюза, а таксама старшыня Акруговай па выбарах у Совет Нацыянальнасцей выбарчай камісіі абавязаны перасылаць першы экземпляр пратакола ў запячатаным выглядзе з нарочным у Цэнтральную выбарчую камісію, другі экземпляр пратакола—у Выбарчую камісію саюзнай рэспублікі, аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці, нацыянальнай акругі па выбарах у Совет Нацыянальнасцей.

Артыкул 105. Калі ні адзін з кандыдатаў не атрымаў абсалютнай большасці галасоў, адпаведная Акруговая выбарчая камісія адзначае аб гэтым асобна ў пратаколе і паведамляе: у Цэнтральную выбарчую камісію і Выбарчую камісію саюзнай, аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці або нацыянальнай акругі па выбарах у Совет Нацыянальнасцей і адначасова аб'яўляе перабалатыроўку двух кандыдатаў, якія атрымалі найбольшую колькасць галасоў, а таксама назначае дзень перабалатыроўкі не пазней, чым у двухтыднёвы тэрмін пасля сканчэння першага туру выбараў.

Артыкул 106. Калі пададзеная колькасць галасоў па акрузе складае менш палавіны ліку выбаршчыкаў, якія маюць права галасавання па гэтай акрузе, Акруговая выбарчая камісія па выбарах у Совет Саюза або па выбарах у Совет Нацыянальнасцей адзначае аб гэтым у пратаколе і паведамляе неадкладна ў Цэнтральную выбарчую камісію і ў Выбарчую камісію па выбарах у Совет Нацыянальнасцей саюзнай, аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці або нацыянальнай акругі. У гэтым выпадку Цэнтральная выбарчая камісія назначае новыя выбары не пазней, чым у двухтыднёвы тэрмін пасля першых выбараў.

Артыкул 107. Перабалатыроўка кандыдатаў у дэпутаты, таксама як новыя выбары ўзамен прызнаных несапраўднымі, праводзяцца па спісах выбаршчыкаў, складзеных для першых выбараў, і ў поўнай адпаведнасці з данымі «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР».

Артыкул 108. У выпадку выбыцця дэпутата са складу Вярхоўнага Совета СССР, Прэзідыум Вярхоўнага Совета СССР не пазней, чым у двухмесячны тэрмін пасля выбыцця дэпутата са складу Вярхоўнага Совета СССР, назначае ў адпаведнай выбарчай акрузе выбары новага дэпутата.

Артыкул 109. Усякі, хто шляхам гвалту, ашукання, пагроз або подкупу будзе перашкаджаць грамадзяніну СССР у свабодным ажыццяўленні яго права выбіраць і быць выбраным у Вярхоўны Совет СССР,—караецца пазбаўленнем волі на тэрмін да двух год.

Артыкул 110. Пасадавая асоба Совета або член выбарчай камісіі, якія зрабілі падробку выбарчых дакументаў або заведама няправільны падлік галасоў,—караецца пазбаўленнем волі на тэрмін да трох год.

Да XIII пленума Саюза совецкіх пісьменнікаў СССР

За партыйную большэвіцкую крытыку

Беларуская літаратурная крытыка за апошнія гады дасягнула некаторых поспехаў. Аб гэтым сведчыць барацьба за ідэйна-мастацкі рост літаратуры, якую вяла і вядзе наша крытыка, работа па разгрому варожых ідэй касмапалітызма, нацыянальнага нігілізма, барацьба са схіленнем перад гнілой буржуазнай культурай, прапаганда ідэй нацыянальнай гордасці совецкіх людзей. Аб гэтым таксама сведчыць першая спроба стварэння падручніка па беларускай дарэвалюцыйнай і совецкай літаратуры, праўда, не пазбаўленая значных недахопаў, якія патрабуюць выпраўлення і далейшай працы над падручнікам.

Тым не менш, сучасны стан нашага літаратуразнаўства і крытыкі прымушае гаварыць аб значных іх недахопах, аб іх адставанні ад надзённых задач літаратуры.

Адным з самых істотных недахопаў нашай крытыкі з'яўляецца тое, што яна яшчэ не зрабілася накіроўваючай сілай, той сілай, якая паклікана, аналізуючы ўчарашняе і сёнешняе літаратуры, даючы яму партыйную ацэнку, дапамагаць пісьменніку шукаць шляхоў у заўтра, дапамагаць яму ў вырашэнні асноўнай задачы — стварэння вобраза чалавека комуністычнага грамадства.

Часта можна пачуць, што ў нас паэзія і проза маюць вялікія поспехі, а крытыка адстае, што яе трэба ўзняць да ўзроўню перадавых жанраў беларускай совецкай літаратуры. Такім сцверджаннем як-бы даводзіцца, што паэзія і проза развіваюцца самастойна, што крытыка незалежны ад іх жанр, які мае свае самастойныя задачы. Такі погляд нельга лічыць правільным.

Барацьба за ўздым совецкай літаратуры мае на мэце барацьбу за яе ідэйна-мастацкую дасканаласць. Для таго, каб цвёрда і ўпэўнена сказаць, добры ці дрэнны твор таго ці іншага пісьменніка, каб давесці, наколькі праўдзіва твор адлюстроўвае жыццё, трэба высветліць, наколькі глыбока пісьменнік увасобіў сваю задуму ў канкрэтных мастацкіх вобразах. Разгляд толькі тэматыкі твора, адасоблена ад яго мастацкіх вартасцяў, ніколі не можа быць поўным і ўсебаковым. Нават з той невялікай колькасці артыкулаў нашых крытыкаў, што з'явіліся ў друку ў мінулым годзе, значная частка не адпавядае непасрэдным задачам развіцця беларускай літаратуры. Адны з іх, прысвечаныя праблемным пытанням, даюць толькі бібліяграфічны агляд твораў на тую ці іншую тэму, іншыя, прысвечаныя рэцэнзіраванню новых твораў, абмяжоўваюцца пераказам іх зместу.

Глыбокая ідэя можа быць выяўлена толькі ў *дасканалым з боку мастацкай* формы творы. Усебаковы разгляд кожнага твора — верша, паэмы, рамана, аповесці альбо апавядання — мае на мэце разгляд не толькі яго ідэі, але і састаўных частак— кампазіцыі, мовы, мастацкіх вобразаў— усіх тых сродкаў, пры дапамозе якіх раскрываецца задума пісьменніка ў жывых, адчувальных чалавечых характарах.

Крытыка, якая цікавіцца толькі тым, што паказвае пісьменнік, але не турбуецца аб тым, як ён паказвае, не можа прынесці ніякай карысці ні пісьменніку, ні чытачу. «Належыць звярнуцца да выдаўцоў, рэдактараў часопісаў і газет з заклікам: «Не друкуйце артыкулаў крытыкаў, якія абмяжоўваюцца агульнымі выразамі па поваду тэмы твора, ні слова не гаворачы пра тое, як яна мастацкі ўвасоблена!» (А. Фадзееў).

Іменна гэты недахоп уласцівы нашай крытыцы.

Колькі-б крытык ні паўтараў, што той ці іншы твор выдатны, якія-б высокія эпітэты ён ні вынаходзіў для сцверджання сваёй думкі чытач не паверыць, калі гэтая думка не падмацавана ўсебаковым эстэтычным аналізам.

Ніхто не будзе аспрэчваць, што «Глыбокая плынь» І. Шамякіна—адзін з лепшых твораў пра партызанскую барацьбу беларускага народа. Пісьменнік гэтым раманам адразу паставіў сябе ў рад таленавітых беларускіх празаікаў. Аднак, гэта не азначае, што Іван Шамякін дасягнуў непераўзыйдзенага майстэрства, як паспяшаўся абвясціць Міхась Клімковіч у рэцэнзіі на гэты твор, назваўшы яго «сапраўды выдатным і ў ідэйным і ў мастацкім сэнсе» і такім чынам паставіўшы яго вышэй усялякай крытыкі.

Чытачы з захапленнем сустрэлі новую кнігу вершаў «Комуністы» Аркадзя Куляшова. Яна з'явілася вынікам творчых пошукаў паэтам новых шляхоў для совецкай паэзіі, яна з'явілася новым словам не толькі для паэта, але і для ўсёй беларускай паэзіі. Задача крытыкі — паказаць, у чым заключаецца гэтае новае, на чым яно грунтуецца ў папярэдняй творчасці паэта, якія магчымасці яно адкрывае для творчасці паэта і ўсёй беларускай паэзіі. Але амаль ні адзін артыкул, які да гэтага часу з'явіўся пра кнігу «Комуністы», нават не спрабуе даць адказ на гэтыя пытанні. Зразумела, лягчэй за ўсё пераказаць змест твора, як гэта робіць В. Бурносаў у сваёй рэцэнзіі на кнігу ў часопісу «Полымя». Яго артыкул «Кніга аб комуністах» зусім не закранае асаблівасцяў паэмы «Новае рэчышча» як мастацкага твора з яго непаўторнымі вобразамі, кампазіцыяй і інш., не высвятляе сувязі твора з папярэдняй творчасцю паэта, не паказвае месца паэмы ва ўсёй беларускай літаратуры.

Для мастацкай літаратуры зрабілася непахісным законам: калі паэт або празаік не мае нічога новага сказаць у дадатак да таго, што сказана іншымі пісьменнікамі, то яму няма патрэбы брацца за пяро. Чамусьці гэтае выдатнае правіла ігнаруецца крытыкамі. Крытычны артыкул або рэцэнзія павінны пісацца з такой-жа ўсхваляванасцю, з якой ствараецца верш або паэма. Калі артыкул сведчыць пра абыякавасць аўтара да таго, пра што ён піша, калі яго сцверджанні не падмацаваны абагульненнямі і вывадамі, не адпавядаюць жыццёвай праўдзе, то карысць ад такога артыкула вельмі невялікая.

Рэцэнзіі на асобныя літаратурныя творы, таксама як і крытычныя артыкулы, павінны ставіць сабе за мэту дапамагчы чытачу разабрацца ў той ці іншай літаратурнай з'яве, данесці да яго задуму аўтара, накіраваць увагу пісьменніка на адлюстраванне нашай рэчаіснасці. Але, на жаль, большасць артыкулаў нашых крытыкаў уяўляюць звычайныя каментарыі да твораў, разлічаныя на такога чытача, які сам не здолее поўнасцю разабрацца ў прачытаным і даць яму належную ацэнку. Зусім натуральна, што крытык, які пісаў такі артыкул, выпусціў з свайго поля зроку пісьменніка — аўтара твора, для якога не ў меншай меры, чым для чытача, прызначаецца яго работа. Пісьменніку, вядома, няма патрэбы чытаць пераказ зместу яго твора—гэта ён сам ведае лепш за крытыка. Пісьменніка таксама не задаволіць, калі крытык дасць, пасля такога разгляду, ацэнку, накшталт такой: «хвалюючы твор», «твор будзе з прыхільнасцю сустрэты чытачом», «кніга патрабуе дапрацоўкі», — што звычайна можна сустрэць у канцы многіх артыкулаў. Як пісьменнік адлюстраваў падзеі і паказаў людзей і наколькі адпавядае гэта жыццёвай праўдзе, чаму хвалюе твор чытача або чаму чытач абыякава закрывае апошнюю старонку кнігі, у чым сіла або слабасць выяўленчых сродкаў пісьменніка, па якой лініі павінна ісці пазбаўленне літаратара ад недахопаў, выяўленых у гэтым творы і недапушчальных у наступным, — толькі тады, калі крытык, пішучы артыкул, будзе памятаць, што пісьменнік жадае ад яго пачуць адказ на гэтыя пытанні, толькі тады работа крытыка будзе карыснай для пісьменніка, толькі тады крытык будзе настаўнікам, выхавацелем, які дбае пра інтарэсы літаратуры, вучыць замацоўваць і развіваць станоўчае, указвае на заганы, недахопы і на шляхі іх выпраўлення.

Вядома, каб крытык змог пісаць такія артыкулы, ён сам павінен быць усебакова адукаваным і развітым, павінен сам дасканала ведаць жыццё, законы яго развіцця. Для гэтага крытык павінен быць узброеным марксісцка-ленінскай тэорыяй, якая дае адзінаправільныя крытэрыі для ацэнкі пэўнай літаратурнай з'явы.

Між тым, нашы крытыкі яшчэ мала вывучаюць жыццё і абмяжоўваюць усю сваю работу вывучэннем літаратуры. Крытэрыем для ацэнкі паасобных твораў у нас часта служаць толькі літаратурныя аналогіі. Ідэйна-мастацкая якасць адных твораў выводзіцца з параўнання іх з другімі, з тымі, што ўжо ацэнены крытыкай і грамадскасцю, набылі ўсеагульную вядомасць і заслужылі любоў чытача. Адсюль, між іншым, узнікаюць сцверджанні аб вырашальным уплыве аднаго твора на ўзнікненне другога, аб уплыве аднаго жанра літаратуры — скажам, нашай паэзіі — на другі — напрыклад, на прозу. Сцвярджаючы гэта, крытыкі забываюць, што толькі той твор будзе сапраўдным люстрам жыцця, які народжаны самім жыццём, у якім пісьменнік праўдзіва адлюстраваў рэчаіснасць. Вядома, уздзеянне мастацкай манеры пісьма, творчай індывідуальнасці аднаго пісьменніка на другога можа быць і ёсць, але не гэта вызначае ступень праўдзівасці твора, не гэта вызначае яго ідэйна-мастацкія якасці.

Істотны недахоп нашай крытыкі—яе камянтатарскі характар — асабліва кідаецца ў вочы пры знаёмстве з крытычна-бібліяграфічнымі матэрыяламі, змешчанымі ў часопісу «Беларусь» за 1949 год. Большасць надрукаваных у часопісу рэцэнзій пабудавана па вядомаму рацэпту: паведамленне аб з'яўленні новага твора ці кнігі, пераказ зместу, пералічэнне вобразаў, некалькі дробных заўваг і заключэнне: «нягледзячы на гэтыя недахопы...» Рэцэнзенты як-бы ўхіляюцца ад сур'ёзнай размовы пра новыя творы, не хочуць сумленна і адкрыта сказаць пісьменніку пра сапраўдную вартасць яго твора.

Крытык С. Майхровіч імкнецца адыйсці ад штампа ў напісанні рэцэнзіі. І сапраўды, яго крытычныя работы вылучаюцца сярод іншых, іх можна пазнаць без подпісу. Але, на жаль, вылучаюцца яны сваёй беспрынцыповасцю, адсутнасцю аб'ектыўнасці, нежаданнем адкрыта сказаць пра недахопы таго ці іншага твора, баязлівасцю пакрыўдзіць пісьменніка. С. Майхровіч падае прыклад крытыкі ўгодніцкай, крытыкі з аглядкай, зважаючы на асобы. Для ўсіх без выключэння пісьменнікаў — пачынаючы ад Багушэвіча і канчаючы сучаснымі маладымі аўтарамі — у С. Майхровіча існуе пэўны набор гучных слоў, квяцістых фраз, пахвальных эпітэтаў, якія празмерна шчодра раздаюцца пісьменнікам. Калі-ж крытык і адважваецца гаварыць пра недахопы, то робіць гэта з многімі папярэднімі агаворкамі, як-бы просячы выбачэння.

Вось адна з тыповых для С. Майхровіча рэцэнзій — рэцэнзія на зборнік М. Аўрамчыка «Пярэдні край» («Беларусь» № 7).

«Глыбіня ідэйнай задумы», «свежасць пачуцця», «паэт арганічна звязаны» з «глыбіннымі нетрамі жыцця», «на яго творах... ляжыць глыбокі адбітак сучаснасці», «моцнае ідэйнае гучанне, шырокі сацыяльны рэзананс», «сапраўднае зерне паэзіі», «арыгінальная мастацкая форма», — усё гэта сказана ў пачатку рэцэнзіі! С. Майхровіч губляе пачуццё меры, гаворачы пра добрую кнігу бясспрэчна таленавітага маладога паэта.

Далей крытык пераходзіць да разгляду недахопаў кнігі. Аднак заўвагі атрымаліся такімі, што названыя С. Майхровічам недахопы ў творчасці М. Аўрамчыка амаль засланілі сабой усё станоўчае і звялі нанішто шчодрыя пахвалы паэту, дадзеныя ў пачатку рэцэнзіі. Крытык абвінавачвае паэта ў тым, што ў яго нават у ядрэных вершах сустракаюцца «чыста газетныя, празаічныя і халодныя радкі»; што ў творах М. Аўрамчыка ёсць думкі, але няма пачуцця; што паэт «прыходзіць часамі ў разлад з першым і асноўным законам мастацкай творчасці — адзінствам формы і зместу»; што М. Аўрамчыку бракуе «творчай фантазіі, яркіх, абаяльных вобразаў»; што паэт «свядома стрымлівае, замарожвае» свой талент, што ў яго вершах— «халадок пачуцця»; што ў М. Аўрамчыка сустракаецца многа цяжкіх радкоў, ён часта злоўжывае дзеепрыслоўнымі і дзеепрыметнымі словазлучэннямі, «свядома абцяжарвае радок, агрубляе яго». Безумоўна, наяўнасць такіх істотных недахопаў (калі верыць крытыку) не дае падстаў для тых пахвал, якія мы чытаем у рэцэнзіі. С. Майхровіч заблытаўся, вызначаючы суадносіны станоўчага і недахопаў, і пачаў пярэчыць самому сабе. Справы не выратоўвае тое, што ў заключэнне крытык зноў хваліць паэта: «Пры ўсім гэтым, Мікола Аўрамчык — паэт безумоўна здольны, растучы, і ён выйдзе на больш шырокія творчыя прасторы».

Прыкладам сур'ёзнай, удумлівай рэцэнзіі, змешчанай у часопісу «Беларусь» у мінулым годзе, можа служыць рэцэнзія Янкі Брыля на зборнік нарысаў І. Грамовіча «Агні пяцігодкі» («Беларусь» № 6). Рэцэнзент уводзіць чытача ў творчую лабараторыю пісьменніка, раскрывае мастацкія асаблівасці яго твораў. Крытык вучыць пісьменніка, паказваючы яму, у чым яго сіла і дзе яго слабасць.

Недахопам нашай крытыкі з'яўляецца таксама суб'ектыўнасць ацэнак, якія нярэдка даюцца паасобным літаратурным творам. Сведчаннем гэтага могуць быць розныя ацэнкі, якія іншы раз сустракаюць новыя творы ў розных выданнях—у часопісах «Полымя», «Беларусь», у газеце «Літаратура і мастацтва».

Здараецца-ж часамі і так, што паасобныя выданні, не маючы пэўнай думкі пра тую ці іншую літаратурную з'яву, друкуюць супярэчлівыя ацэнкі і збіваюць чытача спанталыку. Гэта ўжо сведчыць аб беспрынцыповасці.

Так было ў часопісу «Беларусь» з ацэнкай апавядання І. Шамякіна «У снежнай пустыні», з апавяданнем А. Кулакоўскага «Вольчына праўда». А. Дзячэнка ў рэцэнзіі «Беларускія апавяданні» («Беларусь» № 8) разглядае названыя апавяданні ў ліку лепшых твораў беларускай прозы. У наступным, дзевятым нумары часопіс друкуе рэцэнзію Я. Усікава — «З прыступак на рыштаванні», у якой апавяданне А. Кулакоўскага «Вольчына праўда» адзначаецца як твор, які мае сур'ёзныя заганы: у ім «аўтар прымушае сваіх герояў не столькі дзейнічаць, колькі размаўляць аб рэчах і з'явах, якія не маюць істотнага значэння ні для развіцця сюжэта, ні для раскрыцця ідэі, ні для выяўлення характараў персанажаў». Даючы станоўчую ацэнку апавяданню І. Шамякіна «У снежнай пустыні», ў той-жа рэцэнзіі А. Дзячэнкі, рэдакцыя часопіса забылася, што ў № 3 часопіса Ул. Агіевіч у рэцэнзіі «Вынік творчай дружбы» разглядае яго як апавяданне, «якое цалкам пабудавана на танным прыгодніцтве, на прымітыўным, спрошчаным падыходзе да паказу складаных умоў барацьбы совецкіх лётчыкаў».

Каму-ж павінен верыць чытач? Каго-ж павінны слухацца аўтары твораў?

Газета «Літаратура і мастацтва», як і часопісы «Полымя» і «Беларусь», не можа пахваліцца колькасцю грунтоўных праблемных артыкулаў і добрых рэцэнзій, надрукаваных на яе старонках у мінулым годзе. Павярхоўныя рэцэнзіі — нярэдкая з'ява ў газеце. Чытачы на старонках нашай газеты ўзнімаюць пытанні аб мастацкай якасці новых твораў беларускай літаратуры, аб адпаведнасці іх жыццёвай праўдзе. Аднак, газета яшчэ не здолела арганізаваць крытычныя сілы для распрацоўкі гэтых пытанняў на больш шырокай тэарэтычнай аснове. На старонках газеты адсутнічаюць дыскусіі пра надзённыя праблемы совецкай літаратуры, пра асобныя найбольш спрэчныя пытанні дарэвалюцыйнай літаратуры.

Для беларускай літаратуры выключна вялікае значэнне мае побач з асвятленнем сучаснага яе развіцця распрацоўка праблем гісторыі літаратуры. Справядлівасць патрабуе адзначыць, што мінулы год не даў належных вынікаў у гэтай галіне. Аб недастатковай увазе крытыкаў да гісторыі літаратуры можа пасведчыць такі факт. У 1948 годзе часопіс «Полымя» надрукаваў артыкул М. Клімковіча «Перадолець перажыткі буржуазнага нацыяналізма ў літаратуразнаўстве». Лічачы спрэчнымі некаторыя палажэнні аўтара артыкула па пытанню ацэнкі «Нашай нівы», часопіс абяцаў выступіць з асобнымі артыкуламі па гэтаму пытанню. У другім нумары «Полымя» за мінулы год надрукаваны ў парадку абмеркавання «Тэзісы па асноўных пытаннях гісторыі беларускай літаратуры». Прайшло многа часу, але абяцанні рэдакцыі часопіса засталіся нявыкананымі. Аб іх забыўся і сам часопіс і камісія па крытыцы пры Саюзе совецкіх пісьменнікаў Беларусі, на абавязку якой ляжала абмеркаванне пастаўленых праблем.

Наогул, трэба адзначыць, што камісія па крытыцы працуе дрэнна. Пленум па пытаннях крытыкі, які адбыўся ў кастрычніку мінулага года, не зрабіў у рабоце камісіі належных зрухаў. Крытыкі не збіраюцца для абмеркавання новых твораў беларускай літаратуры, не ўдзельнічаюць у рабоце секцый прозы і паэзіі. Асобныя таварышы, спасылаючыся на тое, што яны працуюць над высвятленнем пытанняў гісторыі літаратуры, не выступаюць з артыкуламі па пытаннях совецкай літаратуры. Артыкул А. Фадзеева ў «Праўдзе» аб недапушчальнасці для крытыкаў абмяжоўваць сваю дзейнасць выключна пытаннямі мінулага літаратуры, аб ухіленні некаторых крытыкаў ад яе сёнешніх працэсаў, не знайшоў патрэбнага водгуку сярод беларускіх крытыкаў.

З работ мінулага года, прысвечаных праблемам гісторыі літаратуры, звяртае на сябе ўвагу артыкул В. Барысенкі «Аб некаторых пытаннях рэалізма ў беларускай мастацкай літаратуры» («Полымя» № 1) і два артыкулы М. Клімковіча «Аб жыватворным уплыве рускай літаратуры на беларускую» («Полымя» №№ 9 і 11). Артыкул В. Барысенкі, закранаючы цікавыя пытанні, не дае аднак усебаковага высвятлення іх, абмяжоўваючыся ў многіх выпадках толькі тэзіснымі палажэннямі.

Большай грунтоўнасцю довадаў і прыцягненнем большага фактычнага матэрыялу вызначаюцца два артыкулы М. Клімковіча. Аўтар разглядае развіццё дарэвалюцыйнай беларускай літаратуры, яе ўнутраныя сувязі і абумоўленасць сацыяльна-эканамічнымі фактарамі, вылучаючы на гэтым фоне другі бок двуадзінага працэса — уплывы рускай літаратуры на беларускую. Аднак, яму не заўсёды ўдаецца пераканальна абгрунтаваць уплывы і аналогіі прыкладамі з творчасці таго ці іншага пісьменніка. Так, напрыклад, М. Клімковіч, даводзячы ўплыў творчасці Максіма Горкага на творчасць Максіма Багдановіча, сцвярджае, што «матыў «Дзяўчыны і смерці»—матыў перамогі кахання над смерцю М. Багдановіч скарыстоўвае ў многіх сваіх вершах (цыкл «Каханне і смерць», верш «На могілках»... і інш.)». Аўтар не даводзіць, якім чынам беларускі паэт пазнаёміўся з паэмай «Дзяўчына і смерць» Максіма Горкага. Вядома, што гэтая паэма, напісаная ў 1892 годзе, упершыню была надрукавана ў ліпені 1917 года, г. зн. пасля смерці М. Багдановіча. Вершы-ж цыкла «Каханне і смерць» напісаны ў 1912 годзе.

У совецкіх крытыкаў няма і не можа быць іншых інтарэсаў, чым інтарэсы народа, дзяржавы. Крытыкі заклікаты з большэвіцкай прынцыповасцю, з партыйных пазіцый змагацца за росквіт літаратуры, своечасова выкрываць яе недахопы, бязлітасна змагацца з усім тым, што перашкаджае яе няўхільнаму руху наперад. Наколькі той ці іншы твор дапамагае совецкаму народу будаваць комунізм, г. зн. наколькі ён праўдзіва адлюстроўвае жыццё, малюе нашу рэчаіснасць, паказвае шляхі ў будучыню, — вось той крытэрый, які павінен няўхільна захоўвацца кожным крытыкам. Усе пабочныя меркаванні— нежаданне пакрыўдзіць каго-небудзь, баязлівасць сказаць праўду, каб не сапсаваць прыяцельскія адносіны і г. д. — не вартыя высокага звання літаратурнага крытыка.

Указанні таварыша Сталіна па пытаннях літаратуры і мастацтва, пастановы ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)Б аб ідэалагічнай рабоце ўзбройваюць пісьменнікаў і крытыкаў магутнай зброяй социялістычнага рэалізма, натхняюць на напісанне твораў, вартых велічэй сталінскай эпохі, адкрываюць найшырэйшыя магчымасці для разгортвання большэвіцкай крытыкі і самакрытыкі.

Задача крытыкаў — любоўна падтрымліваць і вырошчваць усё каштоўнае, перадавое, якому належыць будучыня. Надзвычай вялікае значэнне маюць упершыню надрукаваныя ў адзінаццатым і дванаццатым тамах Твораў І. В. Сталіна работы «Адказ Біль-Белацаркоўскаму», пісьмо «Тав. Феліксу Кону», «Пісьмо А. М. Горкаму», «Пісьмо тав. Безыменскаму». Таварыш Сталін вучыць, з якой любоўю і клапатлівасцю трэба ставіцца да маладых кадраў, якое выключнае значэнне для ўдасканалення літаратуры і мастацтва мае большэвіцкая крытыка. Вялікі правадыр дае ў рукі дзеячоў літаратуры і мастацтва магутную зброю, якая дае магчымасць беспамылкова вызначаць вартасць таго ці іншага твора.

Кожны крытык павінен памятаць, што каштоўнасць кожнага твора, яго значэнне для народа вызначаецца не выпадковымі прыватнасцямі, а яго агульнай накіраванасцю.

Беларуская літаратурная крытыка павінна з большай палымянасцю, больш актыўна змагацца за ідэйна-мастацкі рост літаратуры. Яна павінна накіроўваць літаратуру на яшчэ больш поўнае адлюстраванне нашай цудоўнай рэчаіснасці, змагацца за напісанне твораў, у якіх высокая большэвіцкая ідэйнасць спалучалася-б з дасканалым мастацкім майстэрствам.

Совецкім дзецям— выдатную літаратуру

Выключна вялікая роля дзіцячага пісьменніка ў справе выхавання будучых грамадзян комуністычнага грамадства, у справе выхавання юнага пакалення нашай краіны ў духу бязмежнай адданасці комуністычнай партыі, вялікаму Сталіну, у духу бязмежнай любві да Радзімы.

Беларуская дзіцячая літаратура мае ўжо і свае пэўныя традыцыі, і сваіх майстроў, і свае некаторыя дасягненні. За апошнія гады напісан рад новых дзіцячых твораў, якія адпавядаюць высокім патрабаванням большэвіцкай партыі ў справе комуністычнага выхавання совецкай моладзі.

Аднак асноўны фонд беларускай літаратуры для дзяцей прадаўжаюць пакуль што складаць творы, напісаныя яшчэ да Вялікай Айчыннай вайны. Сюды можна аднесці шматлікія творы Якуба Коласа, вершы і песні Янкі Купалы, вершы Петруся Броўкі, Пятра Глебкі, апавяданні Змітрака Бядулі, творы Міхася Лынькова, Кандрата Крапівы, творы старэйшых беларускіх дзіцячых пісьменнікаў Янкі Маўра, Алеся Якімовіча і іншых.

У пасляваенны час, кіруючыся гістарычнымі пастановамі ЦК ВКП(б) па ідэалагічных пытаннях, беларускія пісьменнікі далі дзецям рад новых высокамастацкіх твораў. З вялікім задавальненнем юны чытач сустрэў паэму А. Куляшова «Прыгоды цымбал», вершы для дзяцей Максіма Танка, зборнікі вершаў П. Глебкі «Размова аб шчасці», Э. Агняцвет «Васількі», казку В. Віткі «Вавёрчына гора», апавяданні Я. Маўра «Васілёк», «Дзве праўды», «Максімка» і шмат інш.

Юны чытач горача вітаў прыход у беларускую дзіцячую літаратуру новых пісьменнікаў: І. Сіўцова, В. Жучкевіча, І. Сіняўскага, якія прынеслі з сабой новыя тэмы, новыя вобразы. Першыя апавяданні і аповесці маладых пісьменнікаў даюць падставы меркаваць, што ў бліжэйшым будучым імі будуць напісаны яшчэ больш цікавыя і мастацкі больш дасканалыя творы для дзяцей.

Аднак, зробленае беларускімі пісьменнікамі ў галіне дзіцячай літаратуры яшчэ не можа задаволіць запатрабаванняў маленькіх чытачоў.

Адным з сур'ёзнейшых недахопаў беларускай дзіцячай літаратуры прадаўжае заставацца абмежаванасць і вузкасць яе тэматыкі.

Совецкія дзеці глыбока і жыва цікавяцца ўсімі падзеямі, якія адбываюцца ў нашай краіне і за яе межамі. Яны мараць аб воінскіх подзвігах, захапляюцца высакароднымі справамі герояў працы, з хваляваннем рэагуюць на тэхнічныя і навуковыя адкрыцці, спартыўныя рэкорды і г. д. І яны не толькі перажываюць і мараць, яны робяць! У меру сваіх сіл і здольнасцяў яны дапамагаюць старэйшым у грандыёзным будаўніцтве комуністычнага грамадства.

Але кніг, якія раскрываюць і паказваюць усю веліч і шматграннасць нашай цудоўнай рэчаіснасці, у арсенале дзіцячай беларускай літаратуры яшчэ вельмі мала. Які-б бок жыцця мы ні ўзялі, нашы дзіцячыя пісьменнікі знаходзяцца перад маленькімі чытачамі ў даўгу.

Поспехі пасляваеннай сталінскай пяцігодкі, гіганцкія новабудоўлі, вырошчванне нябачаных ураджаяў героямі сацыялістычнага земляробства, дасягненні совецкай навукі—усё гэта яшчэ не зрабілася тэмамі твораў беларускіх дзіцячых пісьменнікаў.

Вядома, што асноўным і вызначальным момантам у жыцці совецкіх дзяцей з'яўляецца школа. Але і да гэтага часу ў нас вельмі мала напісана добрых і цікавых апавяданняў, аповесцяў аб рамантыцы вучобы, аб настаўніках і вучнях, аб піонерскім атрадзе і гуртках самадзейнасці, аб подзвігах маленькіх герояў, аб высакароднай працы выхавацеляў, якія вучаць дзяцей комуністычнай маралі.

Не атрымала ўсебаковага асвятлення і развіцця ў беларускай дзіцячай літаратуры і галоўная, вядучая тэма — тэма працы. Выхаванне ў дзяцей любві да працы, разумення працы як свяшчэннага абавязку перад Радзімай, павінна быць заўсёды ў цэнтры ўвагі работы кожнага пісьменніка.

«Асноўным героем нашых кніг, — пісаў А. М. Горкі, — мы павінны выбраць працу, г. зн. чалавека, арганізуемага працэсам працы, які ў нас узброены ўсёй магутнасцю сучаснай тэхнікі, чалавека, які ў сваю чаргу робіць працу больш лёгкай, прадуктыўнай, узводзячы яе ў ступень майстэрства. Мы павінны навучыцца разумець працу як творчасць».

Вучоба ў школе, барацьба за высокую паспяховасць, дапамога бацькам дома, пасільная праца на калгасных палях, у садзе або на прышкольным участку — гэта толькі першыя крокі дзяцей, дзе яны сутыкаюцца з працай.

Усхваляваць юнага чытача апавяданнямі аб гэтых штодзённых справах нашай цудоўнай рэчаіснасці — значыць прымусіць яго ўсвядоміць пярвейшы абавязак перад калектывам, перад Радзімай — сумленна працаваць.

Пісьменнікам беларускай дзіцячай літаратуры трэба яшчэ вельмі многа зрабіць у гэтым напрамку.

Сур'ёзным недахопам у беларускай дзіцячай літаратуры з'яўляецца поўная адсутнасць гістарычнага жанра. Нашым пісьменнікам неабходна запоўніць гэты прабел, даць дзецям кнігі, якія правільна, па-марксісцку адлюстроўваюць гісторыю нашай Радзімы, гісторыю беларускага народа.

Вялікае месца ў літаратуры для дзяцей займаюць казкі. Казка належыць да тых жанраў, якія дазваляюць у простай і зразумелай форме паставіць перад маленькім чытачом і вырашыць глыбокія маральныя праблемы. Увага беларускіх пісьменнікаў, якія працуюць у жанры казкі, у апошнія гады была накіравана на крытычнае выкарыстанне багатай казачнай спадчыны нашага народа, на пошукі новых форм і прыёмаў для стварэння новай казкі, накіраванай у будучыню.

Павучальным у гэтых адносінах з'яўляецца вопыт Васіля Віткі, які стварыў цікавую казку «Вавёрчына гора».

Не здані мінулага, не чэрці і ведзьмы, а светлыя вобразы будучага павінны ляжаць у аснове новай казкі і натхняць нашага юнага чытача.

У вялікім даўгу перад дзецьмі і беларускія драматургі. Нельга назваць ніводнага драматычнага твора, напісанага нашымі пісьменнікамі спецыяльна для дзяцей. Юны глядач настойліва патрабуе п'ес аб жыцці нашых школьнікаў, аб працоўным гераізме совецкіх людзей, што будуюць комунізм, аб піонерах, юных натуралістах, падарожніках, аб комуністычнай маралі, — аб усім тым, чым жыве совецкі народ, а значыць і наша моладзь.

Адным з недахопаў беларускай дзіцячай літаратуры з'яўляецца таксама адсутнасць нарысаў навуковага і пазнавальнага характару, не кажучы ўжо аб прыгодніцкіх і навукова-фантастычных творах.

Трэба адзначыць, што нярэдка нашым юным чытачам даюцца няпоўнацэнныя творы, нізкія па свайму ідэйнаму і мастацкаму ўзроўню. Слабымі ў ідэйна-мастацкіх адносінах з'яўляюцца апавяданне М. Лупсякова «Цімашкі», аповесць «Разведчыкі», казкі Л. Хахаліна «Ліпа» і «Жалезны госць», якія надрукаваны ў часопісу «Бярозка» за 1948 год. Сур'ёзныя недапрацоўкі ёсць у асобных вершах Э. Агняцвет, у кнізе В. Вольскага «Па лясных сцежках» і ў іншых творах, прызначаных для дзяцей. Рэдакцыя часопіса «Бярозка» зрабіла памылку, змясціўшы ў № 8 за 1947 год безыдэйнае апавяданне А. Якімовіча «Сябры». У апавяданні пад выглядам дзіцячай наіўнасці і бяскрыўднага гумару працягнута шкодная ідэйка аб тым, што яшчэ трэба падумаць пра ролю трактараў у калгаснай вытворчасці.

Совецкая Беларусь налічвае параўнальна невялікі атрад дзіцячых пісьменнікаў. Таму неабходна ўважліва, чула і беражліва выхоўваць маладыя кадры пісьменнікаў, якія нядаўна прышлі ў літаратуру і прыходзяць.

Калектыў дзіцячых пісьменнікаў Беларусі пад кіраўніцтвам комуністычнай партыі здолее выканаць задачы, якія стаяць перад беларускай дзіцячай літаратурай.

А. МАРКЕВІЧ,
Інструктар аддзела прапаганды ЦК ЛКСМБ.

*

Новыя кнігі, выпушчаныя ў свет Беларускім Дзяржаўным выдавецтвам: „ТВТ“ Я. Маўра, „Першага верасня“ І. Грамовіча, „У навальніцу“ І. Сіняўскага.

Фота Г. Бугаенкі.

*

ДОБРЫ ПАЧАТАК

Можна смела сказаць, што ніхто так не ўмее любіць добрую кнігу, як любяць яе нашы дзеці, і ніхто не мае большага права патрабаваць яе ад нас, пісьменнікаў, чым яны—нашы найболыш шматлікія, найбольш удзячныя і пакуль што найбольш пакрыўджаныя чытачы.

Літаратура для дзяцей—вельмі пачэсны і вельмі адказны ўчастак работы для ўсіх пісьменнікаў. Варта прыпомніць, як сур'ёзна адносіліся да гэтай справы стваральнікі вялікай літаратуры ў мінулым, колькі сэрца аддалі маломy чытачу нашы вялікія сучаснікі Купала і Колас.

Прыкра сцвярджаць, што ў нас яшчэ ўсё бытуе нездаровы погляд на дзіцячую літаратуру, як на нешта другараднае, нешта абавязковае толькі для так званых «дзіцячых пісьменнікаў»...

І таму вось, калі хто-небудзь з нашых таварышоў здае ў друк або зусім заслужана пахваліцца ўжо выдадзенай кніжкай для дзяцей,—мы радасна сустракаем гэтую з'яву. Яшчэ з большай прыемнасцю вітаем мы прыход у літаратуру пачынаючых пісьменнікаў, якія пачынаюць свой творчы шлях іменна з апавяданняў ці вершаў для дзяцей.

У першай кнізе Івана Сіняўскага* змешчана дзевяць невялікіх апавяданняў, розных па якасці, але ў пераважнай большасці сваёй адзначаных бясспрэчнай здольнасцю аўтара. Добра чытаюцца гэтыя простыя, бясхітрасныя апавяданні. Успамінаецца маленства, з яго бесклапотнасцю і першымі клопатамі, з яго наіўным паглядам на свет, з яго прагнасцю пазнаваць, вучыцца быць карысным і мужным... Успамінаецца старая і вечная ісціна, што пісаць для дзяцей трэба так, каб цікава было прачытаць і дарослым. Гэта адзін з асноўных крытэрыяў у ацэнцы сапраўднай вартасці твораў.

Сюжэты лепшых апавяданняў зборніка, такіх, як «У навальніцу», «Бярозка», «Беласпінка» і «Хлопчыкі», вельмі нескладаныя, думка аўтара акрэслена выразна, не адчуваецца аголенага або дрэнна прыкрытага жадання прыпаднесці маломy чытачу нейкую «высокую маральную ісціну». Разам з тым кожнае з гэтых апавяданняў мае бясспрэчнае выхаваўчае значэнне.

Вось, напрыклад, два хлопчыкі з апавядання «У навальніцу», якіх па дарозе з лесу даганяе ў полі дождж. Яны ўцякаюць ад дажджу, аднак, заўважыўшы, што вецер паабварочваў на калгасным іржышчы бабкі, папраўляюць гэтыя бабкі, а тады ўжо, хоць лівень і дагнаў іх, спакойна і весела вяртаюцца дахаты. Добрая канцоўка ў гэтым апавяданні:

«На зямлю паліўся суцэльны паток вады, і неўзабаве па дарозе пабеглі ўспененыя ручайкі. Прамокшыя да ніткі, басаногія хлопчыкі ступалі ў цёплую імклівую ваду. Купрыянка часта перакладаў з адной рукі ў другую кошык і думаў:

«Гэта нічога, гэта яшчэ лепш, што дождж абмые ягады»...

А Цімка азірнуўся і радасна сказаў:

— Бач, нашы бабкі, як салдаты. Ім, брат, гэты дождж ніпачым.

Купрыянка таксама азірнуўся, і на мокрым яго твары з'явілася ўсмешка».

Два іншыя хлопчыкі з апавядання «Беласпінка» дапамагаюць калгаснаму пастуху, дзядзьку Ігналю, шукаць у лесе карову Беласпінку, што адлучылася ў гушчар і недзе загінула. Добра пададзены аўтарам той шчыры хлапечы неспакой аб грамадскім дабры, з якім яны пайшлі на пошукі, доўга шукалі карову і, нарэшце, знайшлі. «Была ўжо ноч,—чытаем мы,—калі з лесу выйшлі Петрык і Міколка, несучы на руках беласпіннае з тоўстымі нагамі цяля.

Беласпінка ішла спакойна. Яна то забягала наперад хлопчыкаў і тады часта аглядалася і ледзь чутна мычэла, то раптам ішла побач і лізала цяля. Тады хлопчыкі клалі яго на зямлю, а самі адыходзіліся ў бок і садзіліся адпачываць...»

Добра, простымі сродкамі падаецца пейзаж:

«Сцяжынка, па якой ішлі хлопчыкі, змейкай прабягала то між бярозак, то пад зялёнай павеццю рабін. Там і сям траплялiся на шляху густыя пералескі з маладога ельніку, які ўзвышаўся зялёнай шчоткай. Часта іх змянялі велізарныя елкі. Іх махнатыя галіны перапляталіся так густа, што сцяжынка была ледзь бачна».

Прыемнае ўражанне пакідаюць апавяданні «Хлопчыкі», «Бярозкі», «Цяжкая задача», насычаныя шчырай радасцю жыцця, пачуццём цудоўнай дружбы савецкіх дзяцей, іх высокай грамадскай свядомасцю.

Мова Івана Сіняўскага амаль усюды дакладная і вобразная, што сведчыць аб вучобе пісьменніка ў добрых майстроў дзіцячага апавядання. Сям-там толькі трапляюцца непажаданыя выскакі з правільнай каляіны, адыход ад прастаты і выразнасці, накшталт такіх: «калі ад'язджалі, яны абяцалі трымаць перапіску», або: «Рая ўсміхнулася ад раптоўна прыйшоўшага плана». Трапляюцца і недакладнасці: «нікчэмны хлапчук»; курапаткі, вылятаючы, «квакаюць»; «пайшоў наперад у самыя гушчары» і сёе-тое яшчэ.

Гаворачы аб недахопах некаторых апавяданняў Сіняўскага, у першую чаргу трэба звярнуць увагу на надуманасць сітуацыі ў «Гаўрылкавым экспанаце», дзе хлопчык Гаўрылка—вучань пятага класа, трэба думаць—піонер, член калектыва,—нейкім ненатуральна «аднаасобніцкім» спосабам, хаваючыся ад сяброў, паведамiўшы сваю тайну толькі настаўніку, выгадаваў агромністы «агурок-гібрыд» (ледзь не крылоўскі «рымскі агурок»!), каб везці яго на выстаўку ў Маскву... У другім апавяданні («Выпраўленая памылка») не ўсё ў парадку ў аўтара з уборкай сена. Два хлопчыкі (вельмі часта—у пяці апавяданнях з дзесяці—таксама выступаюць гэтыя «два хлопчыкі» пад рознымі імёнамі!), Антонка і Толік, пабеглі вудзіць рыбу, а пад дождж трапіў «поўгектар» сена ў пракосах. «Згіне поўгектар», засумаваў брыгадзір, але хлопчыкі выбеглі ўранні і «выратавалі» яго: зграблі сена ў валкі, давёўшы гэтым, што сена сохне ад зграбання. Два хлопчыкі расправіліся з сенам вельмі хутка, ледзь не да снедання: трошкі зашмат для малых...

Адзначаючы гэтыя нязначныя недахопы першых апавяданняў маладога аўтара, хочацца пажадаць яму яшчэ больш настойлівай і плённай вучобы, большых поспехаў у барацьбе за ідэйную і мастацкую дасканаласць сваіх твораў, а яго чытачоў і сёння можна ўжо вітаць з цікавай і карыснай кнігай. Добры пачатак зроблены.

ЯНКА БРЫЛЬ.

*) Іван Сіняўскі, «У навальніцу», Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1949 г.

У Прэзідыуме праўлення ССПБ

Прэзідыум Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі 5 студзеня на сваім чарговым паседжанні разгледзеў пытанне аб падрыхтоўцы да XIII пленума ССП СССР, які пачнецца ў Маскве 25 студзеня.

У рабоце пленума ад Беларусі прымуць удзел пісьменнікі П. Броўка, В. Барысенка, А. Куляшоў, І. Гутараў, М. Танк, П. Кавалёў, М. Клімковіч, Я. Маўр, А. Якімовіч.

З дакладам аб становішчы беларускай крытыкі на пленуме выступіць В. Барысенка, з дакладам аб дзіцячай літаратуры—П. Броўка.

Прэзідыум зацвердзіў рэдкалегію анталогіі ўкраінскай паэзіі на беларускай мове ў складзе М. Танка, М. Клімковіча і А. Зарыцкага, рэдкалегію анталогіі прозы ленінградскіх пісьменнікаў у складзе І. Гурскага, І. Мележа, Я. Шарахоўскага, а таксама камісію ў складзе А. Булакоўскага і А. Вялюгіна, якая павінна падрыхтаваць да выдання анталогію літоўскай літаратуры на беларускай мове.

Для аказання дапамогі літаратурным аб'яднанням, якія існуюць на трактарным і аўтамабільным заводах, прэзідыум вылучыў пісьменнікаў М. Ткачова і К. Губарэвіча.

Прэзідыум прызначыў старшынёй ваеннай камісіі ССПБ М. Калачынскага.

ПАСЕДЖАННЕ БЮРО СЕКЦЫІ ПРОЗЫ

11-га студзеня адбылося паседжанне бюро секцыі прозы, на якім была абмеркавана першая частка рамана В. Вольскага «Высокі бераг».

У сваіх выступленнях пісьменнікі І. Грамовіч, Я. Брыль, М. Паслядовіч, І. Мележ адзначылі, што твор мае выхаваўчае значэнне для моладзі. Разам з тым, яны зрабілі рад каштоўных заўваг аб недахопах, якія неабходна аўтару ліквідаваць у далейшай працы над раманам.

ПАСЕДЖАННЕ ПАЭТЫЧНАЙ СЕКЦЫІ

7 студзеня адбылося чарговае паседжанне паэтычнай секцыі, на якім абмеркавана анталогія беларускай савецкай паэзіі, што павінна выйсці ў гэтым годзе ў Дзяржаўным выдавецтве Літвы.

У анталогію ўключаны творы народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы, Якуба Коласа, вершы П. Броўкі, П. Глебкі, А. Куляшова, П. Панчанкі, М. Лужаніна і іншых. У анталогіі будуць шырока прадстаўлены маладыя паэты: А. Вялюгін, К. Кірэенка, М. Аўрамчык, М. Калачынскі, П. Пранужа, А. Русецкі, Н. Тарас і іншыя.

Аб'ём анталогіі — 8 аўтарскіх аркушаў.

ТВОРЧАЯ СУСТРЭЧА

Нядаўна ў рэдакцыі газеты «Чырвоная змена» адбылася творчая сустрэча работнікаў маладзёжнага друку з маладымі пісьменнікамі і артыстамі горада Мінска.

Саліст тэатра оперы і балета В. Міронаў падзяліўся ўражаннямі аб Міжнародным фестывалі дэмакратычнай моладзі ў Бухарэсце, артыстка Н. Заблудаева расказала аб сваіх далейшых творчых планах.

Паэты А. Вялюгін, М. Калачынскі, М. Аўрамчык, А. Астапенка і празаік І. Шамякін прачыталі свае новыя творы.

Лекцыйная прапаганда ў Пінскай вобласці

У мінулым годзе правадзейнымі членамі і членамі-спаборнікамі Пінскага абласнога аддзялення Таварыства па распаўсюджванню навуковых і палітычных ведаў прачытана каля 600 лекцый, з якіх 351 — у сельскай мясцовасці.

Лекцыі і даклады праслухалі звыш 48.600 чалавек. У вобласці створана 12 сельскіх лекторыяў, якія аб'ядноўваюць значную частку мясцовай інтэлігенцыі.

Гастролі тэатра імя Янкі Купалы ў г. Барысаве

У г. Барысаў на гастролі выязджаў драматычны тэатр імя Янкі Купалы. Тэатр паказаў гледачам горада рад сваіх лепшых спектакляў — «З народам» К. Крапівы, «Паўлінка» Я. Купалы, «Чужы цень» К. Сіманава, «Непакойная старасць» Рахманава, «Позняе каханне» А. Астроўскага і інш.

На буйнейшых прадпрыемствах горада адбыліся творчыя сустрэчы артыстаў з рабочымі.

Сустрэча пісьменнікаў са школьнікамі

Гэтымі днямі ў Мінскай гарадской дзіцячай бібліятэцы імя Н. Астроўскага адбылася сустрэча школьнікаў малодшых класаў з беларускімі пісьменнікамі.

Пісьменнікі М. Лужанін, Я. Брыль, А. Астрэйка і А. Русак прачыталі свае творы, прысвечаныя дзецям.

ЛІТАРАТУРНЫ ГУРТОК У ШКОЛЕ

У Азярніцкай сярэдняй школе, Слонімскага раёна, працуе літаратурны гуртэк, якім кіруе выкладчык рускай мовы М. Місюраў. Гурток выдае кожны месяц рукапісны літаратурны часопіс «Зорка будучыні». Ужо выдадзены тры нумары часопіса, у якіх надрукаваны вершы пачынаючых паэтаў.

ВЫДАТНЫ САВЕЦКІ КАМПАЗІТАР

(Да 75-годдзя з дня нараджэння Р. Гліэра)

Гліэр прыйшоў у рады будаўнікоў савецкай музычнай культуры адным з першых, як сталы майстра, за плячыма якога была вялікая колькасць выдатных твораў, адзначаных залатым мядалем пры сканчэнні кансерваторыі ў 1900 годзе Маскоўскай кансерваторыі і трыма прэміямі імя Глінкі. Усе свае веды, атрыманыя ў такіх дзеячоў рускай музычнай культуры, як Арэнскі, Конюс, Танееў, Іпалітаў-Іванаў, усе сілы Р. Гліэр аддаў музычна-грамадскай дзейнасці. Ён працаваў прафесарам Кіеўскай і Маскоўскай кансерваторый, кіраўніком музычнай секцыі Маскоўскага аддзела народнай асветы, працаваў у Пралеткульце, у Камуністычным універсітэце працоўных Усхода, у рабочых клубах усіх буйнейшых гарадоў нашай Радзімы, у шмат якіх перыферыйных пунктах Сібіры, Каўказа і г. д. Ужо ў пажылым узросце, у канцы 30-х і ў першай палове 40-х гадоў Р. Гліэр праводзіць велізарнейшую музычна-грамадскую работу як старшыня арганізацыйнага камітэта Маскоўскага Саюза і Саюза савецкіх кампазітараў СССР.

Не меней цікавае аблічча Р. Гліэра, як выдатнага педагога. Сярод яго вучняў мы бачым такіх розных па творчаму почырку кампазітараў, лаўрэатаў сталінскіх прэмій, як Мяскоўскі, Хачатуран, Іваноў-Радкевіч, Ракаў, Рэвуцкі, Пракоф'еў, як буйныя майстры савецкай музыкі Леташынскі, Давідэнка і іншыя. Для кожнага з іх Гліэр знаходзіў своеасаблівы падыход, умеў заўсёды пранікнуць у душу вучня, умеў падтрымліваць інтарэсы свайго выхаванца, пашыраць іх і ўзбагачаць.

Творчасцю Р. Гліэр пачаў займацца з 14 год, калі ён упершыню напісаў для фартапіяна, віяланчэлі і, нарэшце, для струннага квартэта некалькі п'ес. Кіеўскае музычнае вучылішча, дзе ён займаўся з 1891 года, не задавальняла маладога кампазітара, і прыезд у Кіеў П. І. Чайкоўскага навёў Гліэра на думку пераехаць вучыцца ў Маскву. Тут пачынаюць з вялікай сілай праяўляцца лепшыя якасці яго таленту — шырокая напеўнасць і поўнагучнасць мелодый, іх арганічная сувязь з рускай народнай песняй, з вобразамі рускіх былін і казак, з мелодыкай Усходу, імкненне да праграмнасці.

З твораў, якія напісаны Гліэрам да Вялікага Кастрычніка, найбольшую цікавасць уяўляе 3-я сімфонія «Ілья Мурамец». У гэтым творы кампазітар выкарыстоўвае не толькі вобразы рускага эпаса, але і старажытную рускую народную мелодыю.

Першым буйным творам, напісаным Гліэрам у савецкі час, з'яўляецца сімфанічная карціна-балет «Запарожцы». У аснову гэтага твора пакладзены матывы вядомай карціны І. Рэпіна.

Выключнае значэнне для развіцця савецкай музычнай культуры маюць творы Гліэра, якія напісаны на народныя тэмы Азербайджана, Узбекістана, Таджыкістана, Бурат-Манголіі і яго балет «Чырвоны мак».

У выніку глыбокага вывучэння песенных і танцавальных мелодый братніх народаў Гліэр стварыў такія арыгінальныя і высокамастацкія творы, як опера «Шах-Сэнэм», музычная драма «Гюльсара», увярцюра «Ферганскае свята», «Гераічны марш Бурат-Мангольскай АССР» і інш. Значэнне гэтых твораў не абмяжоўваецца толькі іх уласнымі ідэйна-мастацкімі якасцямі. Яны з'явіліся для кампазітараў братніх рэспублік узорам таго, як трэба выкарыстоўваць інтанацыйны і рытмічны бок народнай музыкі ў оперы і сімфанічнай музыцы, з'явіліся першымі творамі такіх жанраў у жыцці народаў гэтых рэспублік.

Створаны Гліэрам у 1927 годзе балет «Чырвоны мак» — першы савецкі балет на сучасную рэвалюцыйную тэму. У гэтым творы меладычная і простая музыка ўпершыню ў балетным жанры адлюстроўвае народнае жыццё, малюе вобразы прадстаўнікоў народа, рэвалюцыйнае паўстанне. Вось чаму гэта харэаграфічная драма аб дружбе савецкага і кітайскага народаў, аб барацьбе супраць імперыялістычных захопнікаў з'яўляецца актуальнай і сёння і карыстаецца такой любоўю ў нашага гледача.

Дзве Сталінскія прэміі першай ступені па вартасці ацэньваюць творчую дзейнасць Р. Гліэра ў апошнія гады — яго канцэрт для голаса з аркестрам і струнны квартэт. У гэтых выдатных творах таленавіты савецкі кампазітар паспяхова працягвае лепшыя традыцыі рускай музычнай класікі, традыцыі стварэння музыкі для народа.

Выключным узорам рэалістычнай музыкі з'яўляецца і апошні твор Р. Гліэра, створаны кампазітарам да 150-годдзя з дня нараджэння А. С. Пушкіна — балет «Медны коннік». У музыцы гэтага балета Гліэр зрабіў вельмі ўдалую спробу раскрыць ідэю геніяльнай паэмы Пушкіна, перадаць каларыт эпохі.

Выдатныя заслугі Р. Гліэра ў галіне развіцця савецкага музычнага мастацтва высока ацэнены нашай партыяй і ўрадам. Ордэнам Леніна, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і ордэнам «Знак Пачота» ўзнагароджаны кампазітар. Яму прысвоена пачэснае званне народнага артыста СССР, РСФСР, Азербайджанскай ССР і і Узбекскай ССР.

І. НІСНЕВІЧ.

Сцэна з першага акта «Прададзеная нявеста».

На здымку: Мажэнка—арт. Р. Млодэк (у цэнтры), Людміла — арт. А. Касценіч, Крушына — арт. Р. Яўраеў (бацькі Мажэнкі), Кецал, сват — арт. М. Зюванаў.

Фота Г. Бугаенкі.

„Прададзеная нявеста“

(Прэм'ера ў Беларускім Дзяржаўным тэатры оперы і балета)

У мінулым годзе савецкі народ адзначыў 125-годдзе з дня нараджэння выдатнага чэшскага кампазітара, класіка чэшскай музыкі Бедржыха Сметаны (1824—1884 гг.).

Савецкаму народу, чуламу да ўсіх праяў перадавога культурнага руху, блізкая і зразумелая народная рэалістычная аснова творчасці Сметаны.

Вялікі мастак-рэаліст быў палымяным патрыётам свайго народа, ён аддаў увесь свой талент і сілы развіццю нацыянальнай культуры, ён лічыў, што творчасць сапраўднага мастака павінна служыць народу, павінна спрыяць памнажэнню славы сваёй радзімы.

Сметана — гэта «чэшскі Глінка», яму належыць у гісторыі чэшскай музыкі такое-ж месца, якое належыць Глінку ў рускай.

Палымяны патрыёт, Сметана прымаў самы актыўны ўдзел у барацьбе за незалежнасць сваёй радзімы і ўзначальваў барацьбу за чэшскую нацыянальную культуру.

У 1848 годзе ён прымае ўдзел у Пражскім паўстанні, змагаецца на вуліцах горада, дапамагае сваёй творчасцю рэвалюцыйнаму народу, піша для хора «Песню Свабоды», рэвалюцыйны марш для нацыянальнай гвардыі і інш.

Здэнек Нэедлы назваў Сметану вястуном, спеваком, прарокам, барацьбітом за вышэйшыя нацыянальныя імкненні і ідэалы.

Сметана марыў аб свабоднай, незалежнай дэмакратычнай Чэхіі, і [illegible] яго дзейнасць, уся яго творчасць была накіравана на ўз'яднанне народных сіл.

Ён заклікаў кампазітараў ствараць зразумелую і вартую свайго народа нацыянальную оперу. Такой любімай операй чэхаславацкага народа і стала «Прададзеная нявеста».

Гэта класічны ўзор нацыянальнай лірыка-камічнай оперы, поўнай здаровага жыццесцвярджальнага гумару, прасякнутай духам народнай песеннасці, паэзіі і задушэўнай лірыкі.

Карэл Сабіна — аўтар лібрэта «Прададзеная нявеста» — гаварыў, што «гумар — гэта ясны погляд на жыццё». У «Прададзенай нявесты» гумар іменна так і гучыць, і мэта яго — не забаўляць і смяшыць, а паказаць гэты «ясны погляд на жыццё».

У гэтым жыццерадасным творы кампазітар намаляваў цудоўныя народныя вобразы, раскрыў характары і душу чэшскага народа, паказаў маляўнічыя бытавыя сцэны.

На здымку (злева направа): Кецал, сват — арт. М. Зюванаў, Енік, сын Міхі — арт. І. Сайкоў.

Фота Г. Бугаенкі.

Музыка «Прададзенай нявесты» меладычная, простая і поўная святла. У ёй кампазітар выкарыстаў усё багацце чэшскай народнай песні і танца. Інтанацыямі і рытмамі народных мелодый кампазітар дае псіхалагічную характарыстыку герояў оперы. Яркі народны і сюжэт оперы.

Музыка «Прададзенай нявесты» ў аснове сваёй пераклікаецца з рускай опернай класікай і красамоўна сведчыць аб дружбе і сувязі музычнай культуры чэшскага народа з рускай музычнай культурай.

Ворагі рускага і чэшскага народаў стварылі лягенду аб тым, што ў чэшскім музычным мастацтве пераважае заходні (нямецкі) уплыў і зусім адмаўлялі агульнасць музычных культур Расіі і Чэхіі. Гісторыя двух славянскіх культур адмаўляе гэтую варожую лягенду і гаворыць аб вялікай дружалюбнай і творчай сувязі рускіх і чэшскіх музычных дзеячоў. Трыумфальна сустрэў чэшскі народ прыезд у Прагу вялікага рускага кампазітара П. І. Чайкоўскага; у год першай пастаноўкі «Прададзенай нявесты» ў пражскім нацыянальным тэатры (1866 г.) у Прагу прыязджаў рускі кампазітар Балакіраў для пастаноўкі оперы Глінкі «Іван Сусанін»; у 1870 г. «Прададзеная нявеста» была пастаўлена ў Пецярбурзе; з вялікім поспехам праходзілі ў Празе канцэрты Танеева і Балакірава; Лаўб быў сябрам Чайкоўскага; буйныя музыканты Вячаслаў Сук, Напраўнік — чэхі па нацыянальнасці, знаходзяць у Расіі сваю другую радзіму; вялікія класікі рускай музыкі Чайкоўскі, Глінка, Рымскі-Корсакаў карыстаюцца велізарнай любоўю ў Чэхаславакіі, а іх творчасць дэтальна вывучаецца музыкантамі.

У «Прададзенай нявесце» гэта сувязь таксама ярка выяўлена. У ёй адчуваюцца некаторыя творчыя асаблівасці Глінкі (сонечная увярцюра «Прададзенай нявесты», блізкая па духу да увярцюры з «Руслана і Людмілы»).

Творчая дружба народаў СССР і дэмакратычнай Чэхаславакіі яшчэ больш узмацнела, аб чым сведчыць вялікая любоў савецкага слухача да музыкі Сметаны.

Паказаны на сцэне Беларускага Дзяржаўнага ордэна Леніна Вялікага тэатра оперы і балета спектакль «Прададзеная нявеста» заслугоўвае вялікай увагі.

Сюжэт оперы апавядае аб верным узаемным каханні простай беднай вясковай дзяўчыны Мажэнкі і парабка Еніка.

Агульнаму іх шчасцю перашкаджае беднасць. Ім даводзіцца перажыць многа цяжкасцей, якія пераадольваюцца з вялікім аптымізмам, знаходлівасцю, воляй у барацьбе і гарачым каханнем.

Сацыяльная прырода гэтых цяжкасцей, якія стаяць перад маладой закаханай парай, у оперы ясна падкрэслена: сапраўдная любоў беднякоў, чужая і незразумелая людзям, якія лічаць, што важней за ўсё ў жыцці грошы.

Сват Кецал запэўняе, што для нявесты важней за ўсё «дом і дукаты», а не каханне. На яго думку толькі прыдуракаватага Вашэк, сын вясковага багацея, можа прынесці Мажэнцы шчасце, а не гарачае каханне бедняка Еніка.

Калектыў тэатра стварыў цікавы, стылявы спектакль, насычаны гумарам і паэтычнай лірыкай. Поспеху спектакля спрыяе і цудоўны новы тэкст, напісаны паэтам С. Міхалковым.

Кіраўнікі спектакля — дырыжор В. Пірадаў, рэжысёр Б. Мардвінаў, хормайстра Г. Пятроў і балетмайстра С. Дрэчын вырашылі спектакль у плане народнай музычнай камедыі.

Аркестр вельмі мякка і чула акампануе спевакам.

У асноўным музычны і сцэнічны бок спектакля на значнай вышыні. Але ёсць і недахопы, якія могуць быць лёгка выпраўлены. Так, напрыклад, у некаторых месцах, асабліва ў экспазіцыі, некалькі павольны тэмп спектакля; недастаткова насычаны спектакль народным фальклорам; танцы мала тэмпераментныя; хор, які выдатна гучыць у вакальных адносінах, іншы раз губляе выразнасць слова — адчуваецца некаторая дыкцыйная і рытмічная вяласць; недапрацаваны некаторыя відовішчныя дэталі ў масавых сцэнах, у іх няма індывідуальных характарыстык, наяўнасць чаго зрабіла-б масавыя сцэны яшчэ больш яркімі, больш жывымі і дзейснымі. У гэтых адносінах паказальная пастаноўка «Прададзенай нявесты» ў філіяле Вялікага Акадэмічнага тэатра Саюза ССР, у якой выразнасць, вялікая жыццёвасць і дзейснасць масавых сцэн пабудаваны на спалучэнні цэласнасці масы, якая выражаецца ў адзіным парыве думак і пачуццяў і яркіх індывідуальных характарыстык, якія састаўляюць гэтую масу. Ясна выражаны ў «Прададзенай нявесце» сацыяльны матыў — недастаткова акцэнтаваны ў спектаклі, дзе ў тэме саперніцтва Еніка і Вашэка пераважаюць сутычкі разумнага і прыдурка, а не сутычкі багатага і бедняка. Сцэна вандроўнага цырка вырашана неканкрэтна, нават месцамі трафарэтна і недастаткова насычана нацыянальным каларытам.

Калі гэтыя недахопы будуць ліквідаваны, мастацкая значнасць спектакля яшчэ больш узрасце.

Заслуга кіраўнікоў пастаноўкі ў тым, што ў спектаклі ёсць гармонія відовішчнага і музычнага боку, сцэнічнае дзеянне ў асноўным арганічна вынікае з музыкі. Цудоўна гучаць дуэты і ансамблі.

Выканаўца ролі Мажэнкі (арт. Р. Млодэк) валодае прыгожым гучным голасам і выдатнай вакальнай тэхнікай. Яе Мажэнка поўна жыццёвай сілы, настойлівасці, але артыстцы не ўдалося яшчэ сцэнічна асвоіць фарбы вялікай сардэчнай цеплыні і нястрымнай маладосці.

Артыст І. Сайкоў падкрэслівае ў вобразе Еніка, перш за ўсё, яго вялікую ўнутраную сілу, кемлівасць і настойлівасць у барацьбе.

Артыст І. Балоцін малюе вобраз Вашэка — наіўнага, бездапаможнага прастачка — вельмі мякка, рэалістычна. Ні ў адным штрыху, ні ў адным руху або інтанацыі актор не дапускае гратэска. Вобраз атрымаўся рэалістычны, жывы. Голас актора гучыць вельмі выразна.

Сват Кецал у выкананні артыста М. Зюванава яркі і сакавіты. Ён стварыў вобраз прайдзісвета, сцэнічна вельмі рухомага, тэмпераментнага, з непадробным гумарам. Толькі знарок прыдуманая гратэскавая паходка перашкаджае цэласнасці вобраза. У вакальна-музычных адносінах хацелася-б яшчэ большай лёгкасці і рухомасці.

На вышыні і іншыя вобразы: мяккая, лірычная пара бацькоў Мажэнкі (арт. Р. Яўраеў і В. Валчанецкая), злая мачыха Гата і яе муж Міха (арт. В. Фурс і А. Бялоў), дырэктар вандроўнага цырка і яго артыстка Эсмеральда (арт. Ю. Матраеў і Л. Алейнікава) і інш.

Заслугоўваюць высокай ацэнкі і дэкарацыі спектакля (мастак П. Масленікаў), якія ствараюць паэтычную карціну чэшскай вёскі і прыроды; яны таксама, як музыка оперы, насычаны народным каларытам.

Спектакль «Прададзеная нявеста» з'яўляецца творчай перамогай тэатра.

П. СУШКО.

Галоўны рэдактар М. ГОРЦАЎ.
Рэдкалегія: М. БЛІСЦІНАЎ, В. ВІТКА — нам. галоўнага рэдактара, М. КАЦАР, П. ПАДКАВЫРАЎ, П. ПАНЧАНКА, М. ПАСЛЯДОВІЧ, Я. РАМАНОВІЧ, К. САННІКАЎ.

АТ 00012 Друкарня «Чырвоны Друкар», г. Мінск, Рэвалюцыйная, 12. Адрас рэдакцыі: г. Мінск, Савецкая, 34. Тэлефоны: галоўнага рэдактара 2-31-94, сакратарыята 2-32-04.